ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΘΕΣΣΑΛΙΑΣ
ΣΧΟΛΗ ΑΝΘΡΩΠΙΣΤΙΚΩΝ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ
ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΟ ΤΜΗΜΑ ΠΡΟΣΧΟΛΙΚΗΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ

ΕΠΟΠΤΕΣ ΚΑΘΗΓΗΤΕΣ: κ.ΚΑΚΑΝΑ ΔΟΜΝΑ- ΜΙΚΑ
κ.ΠΑΠΑΠΑΝΑΓΙΩΤΟΥ ΞΑΝΘΟΥΛΑ

ΤΙΤΛΟΣ ΠΤΥΧΙΑΚΗΣ ΕΡΓΑΣΙΑΣ

"Η παιδαγωγική αξία της μουσικής και η εφαρμογή της στο χώρο του νηπιαγωγείου μέσω της μελέτης του ελληνικού και αγγλικού αναλυτικού προγράμματος".

ΜΑΡΙΑ ΓΑΝΩΣΗ
(Α.Μ. 0297004)

ΣΕΠΤΕΜΒΡΙΟΣ 2001
ΑΚ.ΕΤΟΣ 2000- 2001

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΘΕΣΣΑΛΙΑΣ
ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗΣ & ΠΛΗΡΟΦΟΡΗΣΗΣ
ΕΙΔΙΚΗ ΣΥΛΛΟΓΗ «ΓΚΡΙΖΑ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ»

Αριθ. Εισ.: 1807/1
Ημερ. Εισ.: 28-09-2001
Δωρεά:
Ταξιθετικός Κωδικός: ΠΤ – ΠΠΕ
2001
ΓΑΝ

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΘΕΣΣΑΛΙΑΣ
ΣΧΟΛΗ ΑΝΘΡΩΠΙΣΤΙΚΩΝ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ
ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΟ ΤΜΗΜΑ ΠΡΟΣΧΟΛΙΚΗΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ

ΕΠΟΠΤΕΣ ΚΑΘΗΓΗΤΕΣ: κ.ΚΑΚΑΝΑ ΔΟΜΝΑ- ΜΙΚΑ
κ.ΠΑΠΑΠΑΝΑΓΙΩΤΟΥ ΞΑΝΘΟΥΛΑ

ΤΙΤΛΟΣ ΠΤΥΧΙΑΚΗΣ ΕΡΓΑΣΙΑΣ

"Η παιδαγωγική αξία της μουσικής και η εφαρμογή της στο χώρο του νηπιαγωγείου μέσω της μελέτης του ελληνικού και αγγλικού αναλυτικού προγράμματος".

ΜΑΡΙΑ ΓΑΝΩΣΗ
(Α.Μ. 0297004)

ΣΕΠΤΕΜΒΡΙΟΣ 2001
ΑΚ.ΕΤΟΣ 2000- 2001

αρ. εισ. 30/ΠΑΠ.....

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΘΕΣΣΑΛΙΑΣ
ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΘΕΣΣΑΛΙΑΣ
ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ

Αρχικά, θα ήθελα να επισημάνω ότι στην πραγματοποίηση και διεξαγωγή της παρακάτω πτυχιακής εργασίας, συνέβαλαν πολλοί παράγοντες. Για αυτόν το λόγο, στο σημείο αυτό θα ήθελα να ευχαριστήσω τις νηπιαγωγούς για την συμμετοχή τους στην έρευνα, καθώς και για τον χρόνο που διέθεσαν για την συμπλήρωση των ερωτηματολογίων. Ακόμη, δεν θα μπορούσα να μην ευχαριστήσω τις επιβλέπουσες καθηγήτριες κ.Δόμνα-Μίκα Κακανά και κ.Ξανθούλα Παπαπαναγιώτου για την ουσιαστική συμβολή τους στην εργασία αυτή. Τις ευχαριστώ θερμά για την πολύτιμη βοήθεια και συνεργασία που μου προσέφεραν, καθώς επίσης για τον χρόνο αλλά και τις γνώσεις τους που μου παρείχαν, προκειμένου να πραγματοποιηθεί η παρούσα εργασία.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΕΙΣΑΓΩΓΗ..... σελ. 5

ΠΡΩΤΟ ΜΕΡΟΣ: Θεωρητικό πλαίσιο

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1ο

Η παιδαγωγική αξία της μουσικής, η αναγκαιότητα και η σημασία εκμαθησής της

1.1Η μουσική ως τέχνη..... σελ.7

1.2 Η παιδαγωγική αξία της μουσικής..... σελ.8

1.3 Η σημασία εκμαθησής της μουσικής..... σελ.12

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2ο

2.1 Παράμετροι της μουσικής εκπαίδευσης..... σελ.15

2.2 Κανόνες για ένα αποτελεσματικό πρόγραμμα διδασκαλίας της μουσικής..... σελ.18

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3ο

Η δραστηριότητα της μουσικής στο αναλυτικό πρόγραμμα για την προσχολική εκπαίδευση.

3.1Η ιστορική εξέλιξη του αναλυτικού προγράμματος της μουσική..... σελ.23

3.2 Το ελληνικό αναλυτικό πρόγραμμα..... σελ.24

3.2.1 Ενότητες μουσικής..... σελ.24

3.2.2 Στόχοι των μουσικών ενοτήτων..... σελ.25

3.2.3 Δραστηριότητες..... σελ.25

3.3 Η μουσική στο αγγλικό αναλυτικό πρόγραμμα..... σελ.26

3.3.1 Ενότητες μουσικής..... σελ.26

3.3.2 Στόχοι των μουσικών ενοτήτων..... σελ.28

3.3.3 Δραστηριότητες..... σελ.29

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4^{ο}

4.1 Συγκριση ελληνικού και αγγλικού αναλυτικού προγράμματος..... σελ.31

4.2 Υπόθεση ρευνας..... σελ.32

ΔΕΥΤΕΡΟ ΜΕΡΟΣ: Ερευνητικό πλαίσιο

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5^{ο} σελ.34
Μεθοδολογία και διαδικασία της έρευνας.....

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 6ο
Αποτελέσματα έρευνας
Α. Αποτελέσματα πρώτου ερωτηματολογίου..... σελ.36
Β.Αποτελέσματα δεύτερου ερωτηματολογίου..... σελ.38
Γ.Απότελέσματα συστηματικής παρατήρησης..... σελ.42

ΤΡΙΤΟ ΜΕΡΟΣ: Συμπεράσματα έρευνας
Παρατηρήσεις - Σχόλια - Προτάσεις..... σελ.43
Συμπεράσματα..... σελ.47

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ
Ελληνική βιβλιογραφία
Ξένη βιβλιογραφία

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ
Ερωτηματολόγιο πρώτο
Ερωτηματολόγιο δεύτερο

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Το θέμα της εργασίας είναι **"Η παιδαγωγική αξία της μουσικής και η εφαρμογή της στο χώρο του νηπιαγωγείου μέσω της μελέτης του ελληνικού και αγγλικού αναλυτικού προγράμματος".** Η διδασκαλία στο νηπιαγωγείο, σύμφωνα με το"βιβλίο δραστηριοτήτων για το νηπιαγωγείο", περιλαμβάνει πέντε (5) τομείς αγωγής και ανάπτυξης, οι οποίοι είναι : ο ψυχοκινητικός τομέας, ο κοινωνικο- συναισθηματικο- ηθικός και θρησκευτικός τομέας, ο αισθητικός, ο νοητικός και ο τομέας δεξιοτήτων (Ο.Ε.Δ.Β. 1991: 11). Η ενότητα της μουσικής ανήκει στον αισθητικό τομέα. Από προσωπική παρατήρηση, μέσω της πρακτικής μου άσκησης, διαπίστωσα ότι, το μάθημα της μουσικής συχνά παραλείπονταν από το πρόγραμμα διδασκαλίας των νηπιαγωγών. Έτσι η διαπίστωσή μου αυτή συνέβαλε και στην συγκεκριμένη επιλογή του θέματος και της έρευνας.

Η εργασία αυτή, ουσιαστικά, αποτελείται από τρία βασικά μέρη, το θεωρητικό, το ερευνητικό μέρος και τα συμπεράσματα της έρευνας.Τα μέρη αυτά σχετίζονται μεταξύ τους και αλληλοσυμπληρώνονται.

Στο θεωρητικό μέρος, πραγματοποιείται λεπτομερής ανάλυση της μουσικής. Η ανάλυση αυτή, πιο συγκεκριμένα, αφορά την παιδαγωγική αξία της μουσικής, την σημασία της και την αναγκαιότητα εκμαθησής της στο χώρο του νηπιαγωγείου. Ακόμη παρουσιάζονται οι παράμετροι της μουσικής εκπαίδευσης, καθώς επίσης και ορισμένοι κανόνες για ένα αποτελεσματικό πρόγραμμα διδασκαλίας της μουσικής. Στη συνέχεια παρουσιάζεται η θέση της δραστηριότητας της μουσικής στο αναλυτικό πρόγραμμα, τόσο στο ελληνικό όσο και στο αγγλικό. Έπειτα επιχειρείται μία σύντομη σύγκριση των δύο αυτών προγραμμάτων και ακολουθεί η διατύπωση της υποθέσεως της εργασίας.

Στο ερευνητικό μέρος, αντίστοιχα, περιγράφεται η έρευνα που πραγματοποιήθηκε, η οποία αφορά το κατά πόσο διδάσκονται όλες οι ενότητες, που προβλέπονται για την μουσική, στο νηπιαγωγείο. Αρχικά αναφέρεται η μεθοδολογία της έρευνας που βάσει αυτής διεξήχθει η έρευνα καθώς και η διαδικασία που πραγματοποιήθηκε. Έπειτα αναλυτικά παρουσιάζονται σε πίνακες τα αποτελέσματα των ερωτηματολογίων της έρευνας και στη συνέχεια, καταγράφονται ορισμένες παρατηρήσεις και σχόλια, που δημιουργήθηκαν κατα τη διάρκεια της διεξαγωγής της έρευνας.

Στο τρίτο μέρος παρουσιάζονται τα συμπεράσματα που εξάγωνται από την έρευνα και διατυπώνονται ορισμένες προτάσεις που θα μπορούσαν να ισχύσουν.

Στο τέλος της εργασίας, παρατίθεται η βιβλιογραφία, ελληνική και ξένη, καθώς και το παράρτημα με τα ερωτηματολόγια, που χρησιμοποιήθηκαν στην έρευνα.

ΠΡΩΤΟ ΜΕΡΟΣ

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1ο

Η παιδαγωγική αξία της μουσικής, η αναγκαιότητα και η σημασία εκμάθησής της

1.1 Η μουσική ως μία τέχνη

Η μουσική, ευρύτερα, πέρα από μία ενότητα δραστηριοτήτων για το χώρο του νηπιαγωγείου, είναι και μία μορφή τέχνης. Όπως κάθε τέχνη, έτσι και η μουσική είναι ξεχωριστή και μοναδική. Ο χορός, το θέατρο, η μουσική, η λογοτεχνία, καθώς και άλλες τέχνες, έχουν τη δική τους γλώσσα, το δικό τους κώδικα επικοινωνίας, τη δική τους έκφραση, τα δικά τους σύμβολα και τις δικές τους τεχνικές απαιτήσεις. Ωστόσο, σύμφωνα με τους Shehan &Scott, όλες οι τέχνες βαθιά συνδέονται, αφού όλες :

1. Μας προκαλούν να αναπτυχθούμε αισθητικά.

2. Είναι " γλώσσες " των συναισθημάτων.

3. Ενσωματώνουν έννοιες πέρα από αυτό που οι άνθρωποι μπορούν να εκφράσουν με λόγια ή αριθμούς (Shehan & Scott 1995: 356).

Η μουσική ανήκει στις τέχνες και η Ms.Luebke, πιστεύει, ότι : " τα παιδιά θα πρέπει να βοηθούνται να καταλάβουν τη φύση των τεχνών, να ερμηνεύουν και να εκφράζουν τις ιδέες τους μέσω αυτών και να αναπτύσσουν τη δική τους αισθητική ευαισθησία ". Κοινός σύνδεσμος στις τέχνες, είναι κάποιες αισθητικές αρχές όπως: η απελευθέρωση συναισθημάτων, η επανάληψη, η αντίθεση το κίνητρο, το θέμα, η ποικιλία και η ισορροπία. Όπως η κίνηση σχετίζεται με τη μουσική, έτσι υπάρχει σχέση και μεταξύ της λογοτεχνίας και της μουσικής. Όταν εκτελούνται και οι δύο είναι τέχνες που σχετίζονται με το χρόνο και τον ήχο. Τα λόγια έχουν πολλά μουσικά στοιχεία, όπως ρυθμό, προφορά και μελωδία. Ο συνδυασμός της ποίησης με τη μουσική συχνά καταλήγει στο τραγούδι.

Τα παιδιά δε διαχωρίζουν τις τέχνες από τη ζωή. Τραγουδούν και χορεύουν αυθόρμητα χωρίς το φόβο της κριτικής και συχνά δημιουργούν φανταστικές μεταφορές για να περιγράψουν προφορικά τον κόσμο τους.

Στην μουσική και στις τέχνες,σύμφωνα με τους Shehan & Scott ακολουθείται η εξής διαδικασία, που θεωρείται βασική:

1. Αντίληψη: π.χ. η προσεκτική ακρόαση της μουσικής με σκέψη.

2. Ανταπόκριση: σχετίζεται με τη συζήτηση και τα συναισθήματα που εκφράζονται μέσα από μιά δουλειά, με στοιχεία, που μπορεί να επηρεάζουν τη προσωπική διάθεση και σκέψη.

3. Ανάπτυξη ικανοτήτων: π.χ. σταδιακά τα παιδιά μαθαίνουν να τραγουδούν συντονισμένα, μετά με εκφραστικότητα, μετά με αρμονία.

4. Αξιολόγηση: αξιολόγηση και κριτική της δουλειάς ενός παιδιού και των άλλων.

5. Κατανόηση: σχηματισμός αντίληψης για την κατανόηση π.χ. του ρυθμού, της μελωδίας και της αρμονίας της μουσικής.

6. Δημιουργία: περιλαμβάνει τις αυθεντικές ιδέες και τον αυτοσχεδιασμό (Shehan & Scott 1995: 374).

1.2 Η παιδαγωγική αξία της μουσικής

Η μουσική εκτός από μία μορφή τέχνης, στο χώρο του νηπιαγωγείου, που είναι πεδίο αγωγής και μάθησης, αποκτά και παιδαγωγική αξία. Η παιδαγωγική αυτή αξία της μουσικής, χωρίζεται στην χρηστική και ουσιαστική αξία της (Pugh 1998: 2). Πιο συγκεκριμένα η **χρηστική αξία** της μουσικής αποτελείται από τους παρακάτω τομείς:

1. Η μουσική ως όχημα για τη μεταφορά της κουλτούρας.

Ο ρόλος της μουσικής, συμβάλει στην κατανόηση του πολιτισμού από τα παιδιά και είναι αναγνωρισμένος ακόμη και σήμερα. Κάποιοι συγγραφείς θεωρούν, ότι οι τέχνες βοηθούν τα σχολεία να καταφέρουν να λειτουργήσουν ως χώροι πολιτιστικής εκπαίδευσης.

Στην κοινωνία υπάρχουν διάφορα τμήματα, ομάδες ή τάξεις, που έχουν τις δικές τους πολιτιστικές μορφές και αξίες. Ό,τι είναι σημαντικό σε έναν πολιτισμό μπορεί να μην είναι σημαντικό σε κάποιον άλλον. Οι κουλτούρες συνεχώς αλλάζουν.

2. Η συμβολή της μουσικής στην κοινωνική ανάπτυξη.

Στην κατασκευή της μουσικής συμβάλλουν άνθρωποι, που λειτουργούν μαζί. Στη διαδικασία της ομαδικής συνεργασίας, μαθαίνουν να παίρνουν ρόλους ηγέτη και ακουλουθητή. Σε οποιονδήποτε από τους δύο ρόλους, αναπτύσσουν αξίες, όπως: σκέψη, συνεργασία, σκέψη στην γνώμη των άλλων, υπευθυνότητα, αυτοέλεγχο, αυτοπειθαρχία και ηγετικός ρόλος.

Η μουσική για όλα αυτά, μπορεί να αποτελέσει ένα σημαντικό παράγοντα, που συμβάλλει στην κοινωνική ανάπτυξη καλά προσαρμοσμένων ατόμων.

3. Η μουσική ως πηγή διασκέδασης και ευχαρίστησης

Μία άποψη που επικρατεί, είναι, ότι η μουσική υπάρχει στο αναλυτικό πρόγραμμα, για να προσφέρει στα παιδιά διασκέδαση. Η μουσική είναι ένας τρόπος για να εκφραστεί, αυτό που δεν μπορεί να εκφραστεί λεκτικά, η πηγή μιας βαθυάς ευχαρίστησης.

4. Η μουσική ως μόρφωση για ανάπαυλα

Συχνά έχει συζητηθεί, ότι οι άνθρωποι είτε είναι εργαζόμενοι, είτε είναι άνεργοι, αναγκαίο είναι να βοηθούνται να να χρησιμοποιούν τον ελεύθερό τους χρόνο, με τρόπο που να αξίζει και μία καλή δραστηριότητα που αξίζει, είναι η μουσική.

5. Η συμβολή της μουσικής στην προετοιμασία των ατόμων για την επαγγελματική ζωή των ενηλίκων.

Η μουσική συνδέεται στενά με μιά σειρά από παρόμοιους τομείς, όπως είναι: οι εκπομπές, η διαφήμιση, η κινηματογραφική βιομηχανία κ. α. Πολλά προσόντα, που απαιτούνται για τους εργαζόμενους, μπορούν να αναπτυχθούν μέσω της μουσικής. Κάποια από αυτά τα προσόντα που καταλήγουν να βρίσκονται στη μουσική εκπαίδευση, είναι τα εξής: ευελιξία και εύκολη προσαρμογή, αυτογνωσία, εμπιστοσύνη στον εαυτό, συνεργασία,
η ικανότητα του συσχετισμού σχετικών πληροφοριών για να ληφθεί μιά απόφαση, η ικανότητα της πρωτοβουλίας.

6. Η συμβολή της μουσικής στην γενική σχολική ανάπτυξη των ατόμων.

Η μουσική μπορεί να διεγείρει γενικά την πνευματική ανάπτυξη. Μπορεί να εκπαιδεύσει και να ασκήσει το μυαλό στην αφηρημένη σκέψη. Βοηθά τα παιδιά να αναπτύξουν: γενικές ικανότητες παρατήρησης και ανάλυσης, κατανόηση, αποστήθηση και μπορεί να βοηθήσει στο να εξελιχθούν σε περισσότερο ευέλικτες και ζωντανές προσωπικοτητες.

Η μουσική συμβάλλει σημαντικά στην γλωσσική ανάπτυξη των παιδιών και κυρίως στην περιοχή της ακρόασης, της ομιλίας και της ανάγνωσης. Συμβάλλει επίσης στην ανάπτυξη του λόγου και της ομιλίας, καθώς η φωνή γίνεται πιο εκφραστική. Η μουσική βοηθάει στο να παρέχει στα παιδιά βασικές προκαταρτικές ικανότητες για ανάγνωση, αναπτύσσοντας την ικανότητά τους, να κάνουν άριστους προφορικούς διαχωρισμούς ανάμεσα στους ήχους.

7. Η συμβολή της μουσικής στη σωματική ανάπτυξη των παιδιών.

Η ανάπτυξη αυτή είναι δυνατό να επιτευχθεί μέσα από: τραγούδια, παιχνίδια με τραγούδια, με ρυθμική δουλειά, χτυπώντας ή φυσώντας ένα μουσικό όργανο σε μία ακριβή στιγμή στο χρόνο.

Η μουσική επίσης μπορεί να βοηθήσει στην αλλαγή της διάθεσης των ανθρώπων. Μπορεί ακόμη να βοηθήσει και παιδιά με οπτικές και λεκτικές αναπηρίες. Τα παιδιά αναπτύσσουν ταυτόχρονα με τις σωματικές και πνευματικές ικανότητες.

8. Η συμβολή της μουσικής στην πνευματική ανάπτυξη

Η μουσική επηρεάζει τα συναισθήματα των ακροατών και συμβάλλει ευρύτερα στην πνευματική τους ανάπτυξη, για αυτό τα τελευταία χρόνια, τα

σχολεία καλούνται να επιδείξουν, πως σχεδιάζουν την πνευματική, κοινωνική και πολιτιστική ανάπτυξη των μαθητών.

Όπως αναφέρθηκε παραπάνω η μουσική εκτός από την χρηστική αξία αποκτά και η **ουσιαστική αξία** (Pugh 1998: 8). Η ουσιαστική αξία της μουσικής, με τη σειρά της, αποτελείται, αντίστοιχα, από τους παρακάτω τομείς :

1. Η μουσική ως στοιχείο του να είσαι ανθρώπινος.

Η μουσική αποτελεί ένα είδος ευχαρίστησης και τα ανθρώπινα όντα δεν μπορούν να κάνουν χωρίς αυτό.

2. Η μουσική ως "γλώσσα" .

Μία γλώσσα αναγκαίο είναι να έχει ένα λεξιλόγιο με συμφωνημένες έννοιες. Με αυτή τη λογική και η μουσική μπορεί να αποτελέσει ένα είδος γλώσσας. Οι έννοιες, οι ήχοι, τα σημάδια, οι χειρονομίες και οι κινήσεις, μπορούν να έχουν σημασία.

Είναι ένα είδος κωδικά επικοινωνίας ανάμεσα στον συνθέτη και στους ακροατές. Ο συνθέτης μεταφέρει τις ιδέες, τα συναισθήματα και τα πιστεύω του στη μουσική. Ο ακροατής φέρνει στην εμπειρία της ακρόασης αξίες, πιστεύω και ευαισθησίες, που επηρεάζουν το πώς ακούει κανείς μία μουσική δουλειά. Ο εκτελεστής επίσης σχετίζεται με τη μουσική και με μερικούς τρόπους, μπορεί να αλλάξει την έμφαση και τη σημασία της, καθώς φέρνει τις δικές του ερμηνευτικές δυνάμεις.

3. Η μουσική ως έκφραση συναισθημάτων.

Η μουσική είναι πηγή σημασίας και σχετίζεται με τα συναισθήματα. Η μουσική μπορεί να μας μεταφέρει κάτι και αυτό σημαίνει κάτι. Η μουσική φαίνεται να έχει την αξιοπρόσεκτη ικανότητα να " μιλά " από μόνη της.

Για τη σχέση ανάμεσα στη μουσική και τα συναισθήματα, υπάρχουν δύο απόψεις για την ανθρώπινη ζωή: ο εξωτερικός κόσμος, που υπάρχει ανεξάρτητα από το άτομο και ο εσωτερικός κόσμος, ο οποίος μπορεί μόνο να υπάρξει όταν υπάρχουν τα άτομα. Αυτός είναι ο κόσμος των αισθημάτων και των συναισθημάτων και η μουσική, είναι ακόμη πιο σημαντική, ως μέσο για την βίωση συναισθημάτων.

Η μουσική εκφράζει συναισθήματα και εμείς εκφράζουμε τα συναισθηματά μας μέσω της μουσικής. Η έκφραση μπορεί να συμπεριλαμβάνει, πέρα από τα συναισθήματά μας, τις χειρονομίες και τις πράξεις που κάνουμε μέσω της μουσικής. Είναι ένα είδος κάθαρσης από συναισθήματα, που ελευθερώνοντας την ένταση, φέρνει συναισθηματική ισορροπία. Η μουσική μπορεί να εκφράζει χαρά, λύπη, πόνο, τρόπο, ευχαρίστηση κ. α. Οι αντιδράσεις, που προκαλλεί η μουσική δεν είναι συναισθήματα ακριβώς, αλλά εικόνες και μνήμες ενός αισθήματος.

Η μουσική σημαίνει κάτι για εμάς, είτε βγάζει νόημα, είτε όχι. Τα συναισθήματα στη μουσική υπάρχουν για εμάς για να κάνουν κατανοητό και για να ξεκαθαρίζουν, ότι υπήρχε προηγουμένως μπερδεμένο και ασάφες.

Δραστηριότητες σχετικά με τη μουσική πρέπει να πραγματοποιούνται στο χώρο του νηπιαγωγείου και αυτό αποδεικνύεται, από τον ρόλο που έχουν οι μουσικές δραστηριότητες στο πρόγραμμα διδασκαλίας, όπως αυτός παρουσιάζεται από το **Ι.Δ.ΕΚ.Ε.**(Ινστιτούτο Διαρκούς Εκπαίδευσης Ενηλίκων). Έτσι οι μουσικές δραστηριότητες:

1. Συμβάλλουν:

- στη φυσική και ψυχοκινητική ανάπτυξη του παιδιού
- στην ευαισθητοποίηση των αισθήσεων
- στην οργάνωση της κίνησης στο χρόνο και στο χώρο
- στον έλεγχο της κίνησης
- στην συνειδητοποίηση των δυνατοτήτων του σώματος.

2. Καλλιεργούν την ευαισθησία των παιδιών.

3. Αναπτύσσουν τις εκφραστικές και δημιουργικές ικανότητες των παιδιών.

4. Ευνοούν τις σχέσεις με τους άλλους. Συμβάλλουν στην ανάπτυξη:

- της ομαδικότητας
- της συνεργασίας και
- της κοινωνικοποίησης (Ι.Δ.ΕΚ.Ε. 1996: 4).

Συμπερασματικά η σημασία και η αναγκαιότητα εκμάθησης της μουσικής, καθορίζονται από τις παρακάτω κυρίαρχες θέσεις, που συχνά παίρνουν οι μουσικοί παιδαγωγοί:

1. Η μουσική είναι μέρος της πολιτιστικής μας κληρονομιάς. Σημαντική είναι η μετάδοση γνώσεων και ικανοτήτων από μία γενιά στην άλλη.

2. Η μουσική καθορίζεται κοινωνικά. Όλες οι τέχνες είναι σειρά από καθρέφτες, που αντανακλούν τις συνθήκες κάτω από τις οποίες δημιουργήθηκαν. Διαφορετικές κουλτούρες θεωρούν και υπολογίζουν τη γνώση με διαφορετικούς τρόπους. Οι αρχές της μουσικής πρέπει να σχετίζονται με κοινωνικές εμπειρίες. Η μουσική μπορεί να διαπεράσει τον χρόνο και τον πολιτισμό.

3. Η μουσική υπάρχει για την προσωπική ανάπτυξη. Η δύναμη της μουσικής κάπως επηρεάζει και αναπτύσσει τα ανθρώπινα συναισθήματα. Μουσική και τέχνες παίρνουν το μέρος τους στην ανθρώπινη ζωή, ως δυνατά μέσα εξέλιξης. Κατα κάποιον τρόπο σχετίζονται με τον χώρο ανάμεσα στο άτομο και την κοινωνία, ανάμεσα στη παράδοση και καινοτομία.

Η δύναμη της μουσικής και ο απίστευτος αριθμός των μουσικών, σε όλες τις χώρες και τις κουλτούρες ιστορικά στο χρόνο, θέτουν στους δασκάλους την υποχρέωση να βοηθήσουν τους μαθητές να αναπτύξουν την ικανότητα να προσεγγίζουν την μουσική.

Υπάρχουν δύο σημαντικά εκπαιδευτικά σημεία στη σχέση μεταξύ ανθρώπων και μουσικής. Το πρώτο είναι, ότι οι δάσκαλοι θα έπρεπε να έχουν συγκεκριμένες μουσικές εμπειρίες και το δεύτερο είναι ότι οι μαθητές θα πρέπει να έχουν διαφορετικούς ρόλους σε μια ποικιλία από μουσικά περιβάλλοντα.

Τέλος, κλείνοντας την ενότητα αυτή, είναι σε θέση να πει κανείς, ότι τα παιδιά είναι δημιουργικά, όταν τους δίνεται η ευκαιρία. Με καθοδήγηση, μπορούν να αναπτύξουν τη λογική και την εκφραστικότητά τους στις μουσικές τους εφευρέσεις, στους αυτοσχεδιασμούς και στις συνθέσεις τους. Τα παιδιά μπορούν να εμπνευστούν από διάφορες πηγές όπως : από τους ενηλίκους, από ιστορίες, ποιήματα ακόμη και από φωτογραφίες.

1.3 Η σημασία εκμάθησης της μουσικής

Από την στιγμή που παρουσιάστηκε η παιδαγωγική αξία της μουσικής, απαραίτητο κρίνεται να παρουσιαστεί επίσης, η αναγκαιότητα και η σημασία εκμάθησης της μουσικής στο χώρο του νηπιαγωγείου.

Πιο συγκεκριμένα η σημασία που αποκτά η μουσική για τον καθένα, είναι αυτό που καθορίζει και την αναγκαιότητα εκμαθησής της. Κάποιοι ήχοι μπορεί να είναι μουσική για κάποιον, κάποιοι άλλοι μπορεί να θεωρούν τους ίδιους ήχους κάτι ανόητο. Χρειάζεται χρόνος για να " μπούμε " σε ένα μουσικό στύλ, για το οποίο έχουμε λίγη ή καθόλου προηγούμενη εμπειρία.

Ενδεικτικά αναφέρονται τρείς παράγοντες που συμβάλλουν στη μετατροπή των ήχων σε μουσική:

1. Εκλογή: Δεν χρησιμοποιούνται όλοι οι διαθέσιμοι ήχοι, κάποιοι απορρίπτονται και κάποιοι επαναλαμβάνονται.

2. Σχέση: Οι ήχοι συνδιάζονται, προηγούνται ή ακολουθούν ο ένας τον άλλον.

3. Πρόθεση: Οι συνθέτες κάνουν μουσική και εμείς την ακούμε.

Η φύση της μουσικής εμπειρίας είχε οριστεί χρόνια πρίν από τον ιστορικό μουσικό Burney (1726- 1814), όταν περιέγραφε την μουσική ως μία " αθώα πολυτέλεια ", μη αναγκαία για την υπαρξή μας, αλλά μεγάλη βελτίωση και ευχαρίστηση για την αίσθηση της ακοής μας (Swanwick 1979: 10). Όσο μεγαλύτερη ευχαρίστηση παίρνουμε, τόσο καλύτερη είναι η μουσική.

Μία άλλη άποψη για τη μουσική, θεωρεί τη μουσική ως μία μορφή παιχνιδιού. Όταν πρόκειται για τη μουσική, καθαρά και απλά ένα παιχνίδι, που παίζουν οι άνθρωποι. Είναι μιά παλιά ιδέα που φτάνει στους Ρωμαίους, οι οποίοι θεωρούσαν την μουσική, ένα είδος αθλητικής αρένας, μία ευκαιρία για επίδειξη και διαγωνισμό.

Η μουσική επίσης δίνει λογική στις εμπειρίες της ζωής μας. Φαίνεται να προσπαθεί να μας πεί κάτι. Υπάρχουν καλλιτέχνες και μουσικοί, οι οποίοι

φαίνεται να έχουν οδηγηθεί στο να δημιουργούν μουσική, κάτω από δύσκολες συνθήκες και περιπτώσεις, από μία εσωτερική δύναμη.

Οι ζωντανές μουσικές κατασκευές μαζί με ευκαιρίες για καθοδηγημένη ακρόαση μουσικών, κάνουν τη μουσική γεμάτη νόημα για τα παιδιά. Δεν υπάρχει συγκεκριμένη μέθοδο για τη διδασκαλία της μουσικής στα παιδιά. Καλός είναι ο συνδιασμός τεχνικών και μεθόδων προσαρμοσμένες σε αυτό, που ταιριάζει και αρμόζει στο δάσκαλο, το παιδί και τη μουσική.

Η μουσική είναι σημαντική για τα παιδιά και αυτό φαίνεται από το γεγονός, ότι η μουσική υπάρχει στη ζωή τους. Κάποια θέλουν να την ακούν, κάποια έχουν κλίση στο τραγούδι, άλλα θέλουν να παίζουν κάποιο μουσικό όργανο μόνοι ή με φίλους, άλλοι χορεύουν με τη μουσική. Άλλοι δημιουργούν δική τους μουσική. Είτε ακούν, είτε τραγουδούν, είτε παίζουν, είτε κινούνται, είτε δημιουργούν, οι μουσικές εμπειρίες είναι επικείμενες στη ζωή των παιδιών.

Η μουσική για τα παιδιά συχνά είναι υποκατάστατο της εξερεύνησης και του πειραματισμού του κόσμου γύρω τους, ο πυρήνας κοινωνικοποιήσής τους, η εκφραστική επικοινωνία μεταξύ τους και το καταφύγιο που βρίσκουν ηρεμία, χαρά και ολοκλήρωση.

Σύμφωνα με τον ανθρωπολόγο Alan P.Merriam οι λειτουργίες της μουσικής είναι οι εξής (Shehan & Scott 1995: 3) :

1. Συναισθηματική έκφραση: Η απελευθέρωση των συναισθημάτων και η έκφραση των συναισθημάτων.
2. Αισθητική ευχαρίστηση: Καλλιτεχνική εμπειρία.
3. Διασκέδαση: Η χρήση της μουσικής ως μέσο ψυχαγωγίας και διασκέδασης.
4. Επικοινωνία: Η μεταφορά συναισθημάτων που γίνονται αντιληπτά από ανθρώπους μιας συγκεκριμένης κουλτούρας.
5. Συμβολική αναπαράσταση: Η έκφραση των συμβόλων υπάρχει στα τραγούδια και στην πολιτιστική σημασία των μουσικών ήχων.
6. Φυσική αντίδραση: Η χρήση της μουσικής για χορό και άλλες σωματικές δραστηριότητες. Λίκνισμα στους ήχους.
7. Ενίσχυση της συμμόρφωσης στους κοινωνικούς κανόνες: Η χρήση της μουσικής για παροχή οδηγιών και προειδοποιήσεων.
8. Θρησκευτική λειτουργία: Η χρήση της μουσικής για θρησκευτικούς σκοπούς και κοινωνικές περιπτώσεις.
9. Συμβολή στη συνέχιση και σταθεροποίηση μιας κουλτούρας: Η μουσική ως έκφραση των πολιτιστικών αξιών.
10. Συμβολή στην ολοκλήρωση της κοινωνίας: Η χρήση της μουσικής για να ενώσει τους ανθρώπους.

Ακόμη η μουσική είναι βασική και αναγκαία, γιατί συσσωρεύει τις ιστορικές παραδόσεις και ιδέες, καθώς και τις πολιτιστικές κληρονομιές.

Επίσης με τη μουσική τα παιδιά υποκινούνται διανοητικά, σωματικά ακόμη και πνευματικά:

- Όλα τα παιδιά κατέχουν μουσικές ικανότητες, οι οποίες μπορούν να τροφοδοτηθούν με οδηγίες. Σχεδόν φυσικά τα παιδιά ακούνε, τραγουδάνε, χορεύουν, παίζουν και εκφράζονται μουσικά με λίγη ή καθόλου εκπαίδευση.
- Τα παιδιά είναι ικανά να ακούνε προσεκτικά. Έτσι είναι σε θέση να αντιλαμβάνονται την μουσική γλώσσα που δημιουργούν ή αναδημιουργούν.
- Σχεδόν όλα τα παιδιά μπορούν να τραγουδούν στο σωστό τόνο. Καλοί τραγουδιστές αναπτύσσονται μέσω της συχνής ακρόασης και εξάσκησης.
- Τα παιδιά ανταποκρίνονται στη μουσική μέσω της κίνησης με ελεγχόμενους και εκφραστικούς τρόπους.

Η κίνηση μπορεί να δείξει σε ποιό βαθμό τα παιδιά συγκεντρώνονται στο ρυθμό της μελωδίας. Η μουσική εκτέλεση σε ένα όργανο, θεωρείται από μερικούς πιο εκλεπτισμένη μουσική δραστηριότητα. Δίνοντας " δυνατές " μουσικές εμπειρίες από μικρή ηλικία, όλα τα παιδιά καταφέρνουν να αναπτυχθούν μουσικά, μέσω της μελέτης στα μουσικά όργανα.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2ο

2.1 Παράμετροι της μουσικής εκπαίδευσης

Σύμφωνα με τον Keith Swanwick η μουσική εκπαίδευση πρέπει να συμπεριλαμβάνει :

α) την σύνθεση

β) την εκτέλεση και

γ) την ακρόαση, οι οποίες αποτελούν και τις παράμετρους της μουσικής παιδείας (βλ. Παπαπαναγιώτου 2000) .

Πιο αναλυτικά για τη κάθε παράμετρο είναι δυνατό να αναφερθούν τα εξής (Mills 1991: 23):

α) Η σύνθεση συμπεριλαμβάνει όλες τις μορφές μουσικών εφευρέσεων. Σύνθεση είναι η πράξη κατασκευής μουσικής, συνδυάζοντας ηχητικά υλικά με εκφραστικό τρόπο. Στην σύνθεση υπάρχει και ο αυτοσχεδιασμός. Σύμφωνα με τον Cage (Cage, 1968 : 62): " Το υλικό της μουσικής είναι ο ήχος και η σιωπή. Ο συνδυασμός αυτών είναι η σύνθεση".

Σύνθεση έχουμε όταν ένα άτομο συλλαμβάνει ένα κομμάτι μουσικής. Συμπεριλαμβάνει όλες τις δραστηριότητες μουσικής εφεύρεσης από οποιονδήποτε σε οποιοδήποτε στύλ. Ευκαιρίες για σύνθεση προκύπτουν, όταν τα παιδιά που έχουν γράψει ένα ποίημα θέλουν να το κάνουν τραγούδι ή όταν τα παιδιά που αυτοσχεδιάζουν σε μια δραματοποίηση π.χ.για ένα στοιχειωμένο σπίτι, θέλουν να βάλουν μουσική που δημιουργεί μια τρομακτική ατμόσφαιρα.

Στην σύνθεση τα παιδιά δουλεύουν μαζί ως τάξη ή σε μικρότερες ομάδες, γιατί η ομαδική σύνθεση επιτυγχάνεται ευκολότερα και γιατί η ομαδική σύνθεση προσφέρει μεγαλύτερη ευκαιρία για μάθηση. Η σύνθεση είναι σαν ένα πρόβλημα που χρειάζεται λύση.

Τα μικρά παιδιά εντυπωσιάζονται από όλων των ειδών τους ήχους: π.χ. του τσαλακωμένου χαρτιού, των πουλιών, των τραγουδιών και των μουσικών οργάνων και μπορούν να παίξουν με τους ήχους. Αυτό μπορεί να οργανωθεί σε μια μουσική γωνιά ή σε ένα μουσικό τραπέζι στα οποία τα παιδιά μπορούν να παίζουν μόνα τους. Μπορούν να μάθουν να ακούνε προσεκτικά τους ήχους, να μιλούν για αυτούς και να τους συγκρίνουν.

Όπως στη συζήτηση, έτσι και η μουσική δε μπορεί να πραγματοποιηθεί στην ησυχία. Παιδιά που μεγαλώνουν με μουσικά τραπέζια στο σχολείο τους, συχνά αρχίζουν να συνθέτουν από μόνοι τους. Παιδιά που δεν παίζουν με ήχους, δεν γνωρίζουν τι ήχοι είναι διαθέσιμοι σε αυτούς. Υλικά διαθέσιμα για σύνθεση είναι: φωνή, άλλοι ήχοι του σώματος, μουσικά όργανα της τάξης.

Τα παιδιά που βρίσκουν αντικείμενα με ενδιαφέροντες ήχους μπορούν να τους χρησιμοποιούν στη σύνθεση. Αυτοσχέδια μουσικά όργανα μπορούν

να χρησιμοποιηθούν για να εμπλουτίσουν τους ήχους, χωρίς όμως να τους αντικαταστήσουν.

Παιδιά που δεν παίζουν με τα μουσικά όργανα για κάποιο χρονικό διάστημα, ξεχνούν τους ήχους που παράγουν. Τα παιδιά πρέπει να αφήνονται να διαλέγουν μόνοι τους το μουσικό όργανα που επιθυμούν και να πειραματίζονται με αυτό. Τα παιδιά μπορούν να κάθονται σε κύκλο και τα μουσικά όργανα να είναι στο κέντρο. Το κάθε παιδί ακούει τους διαφορετικούς ήχους που μπορεί να παράγει ο καθένας. Τα παιδιά πειραματίζονται με σιγανούς, αλλά και δυνατους ήχους. Χρειάζεται να έχουν πρόσβαση και στη δυνατή μουσική, χωρίς να αισθάνονται ότι γίνονται άτακτοι.

Ενδεικτικά, ο Mills στην διδασκαλία της σύνθεσης παρουσιάζει σύντομα και επιγραμματικά ένα πιθανό πλάνο μαθήματος σύνθεσης για να γίνει περισσότερο κατανοητή η έννοια αυτή (Mills 1991: 34):

Ομάδα παιδιών

Διάρκεια δραστηριότητας

Τοποθεσία

Στόχος: Η εισαγωγή των παιδιών στην ομαδική σύνθεση.

Σκοπός: α) Προσεκτική ακρόαση ήχων.

β) Έυρεση τρόπων παραγωγής ήχων από μουσικά όργανα.

γ) Σύνθεση κομματιών.

Υλικά : μουσικά όργανα

Διαδικασία: Τα παιδιά επιλέγουν μουσικά όργανα. Πειραματίζονται να βρούν τρείς διαφορετικούς ήχους από το μουσικό όργανο, ήχους μεγάλης και μικρής διάρκειας. Ζητούν συμβουλές για ένα κομμάτι μεγαλύτερης διάρκειας και για διαφορετικούς τρόπους παιξίματος ενός νέου κομματιού. Μπορούν να χρησιμοποιούν και γραφική απεικόνιση ήχων.

β) Η εκτέλεση είναι η δραστηριότητα, που αφορά την πράξη της μουσικής. Η γνώση της είναι χρήσιμη για τις μουσικές εμπειρίες. Όπως και η σύνθεση είναι μία δημιουργική διαδικασία. Οι παίκτες λαμβάνουν οδηγίες από τον συνθέτη, τις οποίες μετατρέπουν σε μουσική. Στην εκτέλεση παίρνει μέρος και το τραγούδι, το οποίο βοηθά τα παιδιά να συνηθίζουν τη φωνή τους. Βασική στο τραγούδι είναι η προετοιμασία: καλή γνώση των στίχων, καλή δουλειά στο πως αρχίζει και πως τελειώνει το τραγούδι, καλή οργάνωση. Τα τραγούδια μπορεί να:

- σχετίζονται με αλφαβήτα, μέτρημα
- είναι παιδικά και παραδοσιακά
- είναι θρησκευτικού χαρακτήρα
- μοντέρνα ποπ και διασκεδαστικά
- τραγούδια από άλλες χώρες άλλες κουλτούρες

- τραγούδια για όλες τις εποχές
- τραγούδια παλιότερων εποχών.

Στο τραγούδι μπορεί να αναπτυχθεί: ο τόνος, ο έλεγχος της φωνής, η ένταση, η εκφραστικότητα, ο συντονισμός και ο έλεγχος της αναπνοής.

Η εκτέλεση είναι δραστηριότητα που γίνεται στην τάξη. Επίσημα μπορεί να γίνει για ένα κοινό σε μια δημόσια παρουσίαση. Έτσι δίνεται η ευκαιρία στα παιδιά να δείξουν στο κοινό τι μπορούν να κάνουν και οι γονείς έρχονται σε επαφή με αυτά που κάνουν τα παιδιά τους στη μουσική στο σχολείο. Η εκτέλεση μπορεί να γίνει με φωνές, μουσικά όργανα ή σε συνδυασμό και των δύο.

Φωνητική εκτέλεση

Ένας από τους πιο σημαντικούς τρόπους να αποκτήσει κανείς κατανόηση της μουσικής είναι μέσω της εκτέλεσης ενός μουσικού οργάνου. Ένα από τα πιο σημαντικά μουσικά όργανα είναι η φωνή. Καθώς τραγουδάμε, στη διαδικασία αυτή παίρνουν μέρος ταυτόχρονα ο εγκέφαλος, τα αυτιά, οι πνεύμονες, το διάφραγμα, οι φωνητικές χορδές, τα χείλια και τα δόντια.

Ένα τραγούδι εισάγεται στα παιδιά δίνοντας τους μια περίληψη της ιστορίας που περιέχει ή δειχνοντάς τους μία εικόνα που αντανακλά το περιεχόμενο του τραγουδιού. Έπειτα ο δάσκαλος τραγουδάει το τραγούδι. Τα παιδιά χαίρονται και χρειάζονται την επανάληψη αν είναι να μάθουν.

Εκτέλεση μουσικών οργάνων

Στην διδασκαλία πολύ σημαντικό είναι να δίνεται στα παιδιά, όσο το δυνατόν πιο μεγάλη πρόσβαση σε μία μεγάλη ποικιλία από πηγές ήχων. Κάτι άλλο εξίσου σημαντικό που πρέπει να ληφθεί υπόψη είναι ότι, τα μουσικά όργανα θα πρέπει να είναι καλά κατασκευασμένα. Κάποια μουσικά όργανα μπορεί να είναι ελκυστικά στο μάτι και την τσέπη, ωστόσο η διάρκεια ζωής τους είναι πολύ περιορισμένη.

Σε πολλά νηπιαγωγεία υπάρχει ένα μουσικό τραπέζι ή μία μουσική γωνιά. Σε μία τέτοια οργάνωση υπάρχουν πολλά πλεονεκτήματα, καθώς τα παιδιά από μόνα τους, εξερευνούν τα μουσικά όργανα, πειραματίζονται μαζί τους, ακούνε και αισθάνονται τις επιδράσεις από αυτό που δημιουργούν.

Μία μουσική γωνία θα πρέπει συχνά να αλλάζει και να ανανεώνεται. Επίσης αναγκαίο και σημαντικό είναι η μουσική γωνιά να είναι προσβάσιμη, ασφαλής, ορατή και ελκυστική για τα παιδιά (Κακανά 1994: 30). Ακόμη θε πρέπει να συμπεριλαμβάνει έναν καλής ποιότητας μουσικό εξοπλισμό. Η μουσική γωνιά μπορεί να γίνει και αποδέκτης αντικειμένων που βρίσκονται, ή αποδέκτης μουσικών οργάνων αυτοσχέδιων που φτιάχνονται.

Απαραίτητο είναι να δίνονται στα παιδιά ευκαιρίες να πειραματίζονται και να παίζουν με μουσικά όργανα από μόνα τους.

γ) Η ακρόαση είναι πρώτη στη λίστα των μουσικών δραστηριοτήτων. Σημαίνει την παρακολούθηση της παρουσίας της μουσικής ως κοινό. Η ακρόαση είναι ο κεντρικός λόγος για την ύπαρξη της μουσικής και ο έσχατος στόχος της μουσικής εκπαίδευσης.

Περιλαμβάνεται στην σύνθεση και στην εκτέλεση. Συγκεντρώνεται στην ενεργή προφορική αντίληψη και αποτελεί βασικό μέρος της μουσικής εκπαίδευσης. Η μουσική είναι κάτι που ακούμε και τα παιδιά θα πρέπει να μάθουν να δίνουν την πλήρη προσοχή τους. Είναι κίνητρο και για άλλες δραστηριότητες, είναι μία αισθητική εμπειρία από μόνη της.

Όλες οι μουσικές εμπειρίες είτε αφορούν την σύνθεση, την εκτέλεση ή την ακρόαση, επηρεάζονται από τους εξής παράγοντες:

1. Την προσωπική κατάθεση, σωματική και ψυχολογική.
2. Τις μουσικές ιδέες.
3. Τις διαθέσιμες ικανότητες και την τεχνολογία, κυρίως η εξέλιξη κάποιων μουσικών οργάνων και άλλων ηχητικών πηγών.
4. Τις κοινωνικές επιδράσεις, κυρίως όταν η μουσική είναι αχώριστο μέρος κοινωνικών γεγονότων, ή όταν οι συμμετάσχοντες ανήκουν σε μία συγκεκριμένη ομάδα στην κοινωνία.

2.2 Κανόνες για ένα αποτελεσματικό πρόγραμμα διδασκαλίας της μουσικής

Η μουσική απευθύνεται σε όλα τα παιδιά και για αυτό το πρόγραμμα που σχεδιάζεται για τη διδασκαλία της μουσικής, θα πρέπει να είναι καθορισμένο με βάση τις ατομικές μουσικές ανάγκες. Η μουσική στο νηπιαγωγείο αναγκαίο είναι, να είναι μία δραστηριότητα ευχάριστη για τα παιδιά και τους δασκάλους, χωρίς αυτό να σημαίνει ότι είναι μόνο διασκέδαση.

Στη διδασκαλία της μουσικής, σύμφωνα με τον Mills, απαραίτητο είναι να λαμβάνονται υπόψη τα παρακάτω σημεία (Mills 1991: 105).

1. Η μουσική δεν μπορεί να πραγματοποιηθεί με βιασύνη.
2. Χρειάζεται χρόνος και επανάληψη.
3. Η ακοή είναι η κυρίαρχη αίσθηση στη μουσική. Όμως και οι άλλες αισθήσεις είναι εξίσου σημαντικές όπως: η όραση, η αφή, η μνήμη ενός αγγίγματος.
4. Η εκτέλεση δε χρειάζεται να διακόπτεται κάθε φορά που γίνεται ένα λάθος.
5. Οι παίκτες αλληλοβοηθούνται, δεν ανταγωνίζονται.
6. Η μουσική είναι η λειτουργία του ήχου στον χρόνο.
7. Στην μουσική υπάρχει ποικιλία στα είδη της.

Ο σχεδιασμός ενός προγράμματος μπορεί να γίνει σε διαφορετικά επίπεδα, μπορεί να απευθύνεται σε μία τάξη, σε ένα σχολείο, σε ένα έθνος. Το

περιεχόμενο του μπορεί να καθορίζεται από ποικίλες επιρροές, όπως: τη κυβερνητική εκπαιδευτική νομοθεσία, πολιτικές σχολείων και τις εκπαιδευτικές φιλοσοφίες του καθενός δασκάλου. Αναγκαίο είναι να λαμβάνονται υπόψη τα εξής:

- Ο σχεδιασμός της μουσικής πιθανό είναι να επηρεάζει την μαγεία της.

Το πρόγραμμα στη μουσική στοχεύει σε μία σκόπιμη πρόοδο, για αυτό ο σχεδιασμός είναι βασικός. Το πρόγραμμα θα πρέπει να δίνει μία αίσθηση κατευθύνσεως στη διδασκαλία χωρίς να περιορίζει την πρόοδο των παιδιών. Για να πετύχουμε αυτή την κατεύθυνση χρειάζεται να δούμε τι θέλουμε να πετύχουν τα παιδιά. Η κατεύθυνση θα αφορά την ανάπτυξη των παιδιών ως συνθέτες, παίκτες και ακροατές.

Δεν υπάρχουν τέλειες λύσεις. Μπορούμε να προσαρμόζουμε τους τρέχοντες στόχους σε αυτούς που θέλουμε να πετύχουμε στο μέλλον. Στο δρόμο θα βρούμε περισσότερα για αυτά που είναι ικανά τα παιδιά να κάνουν.

- Η χρησιμότητα του αναλυτικού προγράμματος στη μουσική.

Ο ρόλος της μουσικής στο πρόγραμμα περιλαμβάνει την ανάπτυξη της εκφραστικής και αισθητικής γνώσης. Μέσω της μουσικής τα παιδιά μαθαίνουν περισσότερα για την κουλτούρα τους, την δημιουργικότητα και την εκφραστικότητα.

Η μουσική ως τέχνη, αναπτύσσει την φαντασία, την ευαισθησία και την εφευρητικότητα. Είναι ένας τρόπος μάθησης, καθώς χρησιμοποιείς την σκέψη για να αναλύσεις την μουσική. Η μουσική εμπλουτίζει την ανάπτυξη των παιδιών.

- **Το περιεχόμενο της μουσικής που πρόκειται να διδάξουμε.**
- Αν η μουσική εκπαίδευση υπάρχει για να φέρνει σε επαφή τα παιδιά με τη σπουδαία μουσική της κουλτούρας τους, τότε οι δάσκαλοι θα παίζουν τη μουσική που θεωρούν σπουδαία.

Σήμερα αυτό δεν είναι αρκετά καλό. Η μουσική σε ολόκληρο τον κόσμο είναι φτιαγμένη από διαφορετικές μουσικές κουλτούρες. Η μουσική υπάρχει πέρα από την κουλτούρα. Πρέπει να την ακούμε, να την παίζουμε και ίσως να χρησιμοποιούμε μερικές από τια ιδέες, που μαθαίνουμε από αυτή στια συνθέσεις μας.

- Σε ποιούς απευθύνεται η διδασκαλία της μουσικής.

Η μουσική είναι για όλους ανεξάρτητα από το μουσικό τους παρελθόν, τη φυλή, το γένος και την εκπαιδευτική ικανότητα.

Το πρόγραμμα θα πρέπει να είναι προσαρμοσμένο σε όλα τα παιδιά ανεξαρτήτως κουλτούρας και περιβάλλοντος. Όλα τα παιδιά έχουνε το δικαίωμα στη μουσική εκπαίδευση. Η μουσική μπορεί να αποτελέσει κίνητρο και να βοηθήσει ακόμη στην ανάπτυξη των παιδιών με μαθησιακές δυσκολίες.

Πιο συγκεκριμένα ο σχεδιασμός ενός μαθήματος αφορά τους εξής προβληματισμούς (Mills 1991: 115):

1. Τί έχουν ήδη πετύχει τα παιδιά;

- Ικανότητες γνώσεις που έχουν μάθει.
- Προηγούμενες εμπειρίες.
- Να θυμόμαστε τη δουλειά τους και τις επιδόσεις τους.

2. Τί θέλω να πετύχουν τα παιδιά στο μάθημα;

Οι στόχοι θέτουν το σκοπό της διδασκαλίας. Οι μουσικοί στόχοι αφορούν την ανάπτυξη των παιδιών ως ακροατές, παίκτες και συνθέτες.

3. Πώς τα παιδιά θα επιτύχουν τους στόχους;

Δίνοντάς τους ευκαιρίες που επιτρέπουν την ανάπτυξη της μάθησης και διατηρούν το ενδιαφέρον των παιδιών.

4. Πώς υπολογίζουμε αν τα παιδιά έχουν επιτύχει τους στόχους;

Συχνά οι στόχοι μπορούν να μετατραπούν σε ερωτήσεις και έτσι ο δάσκαλος υπολογίζει και παρατηρεί τι είναι σε θέση να κάνουν τα παιδιά.

5. Πώς θα αποφύγουμε να περιορίσουμε τα επιτεύγματα των παιδιών σε αυτά που ορίζουμε για αυτά;

Με τη διδασκαλία ανοίγουμε νέες πόρτες για αυτά. Παρατηρούμε τα παιδιά, έχοντας τα μάτια ανοιχτά. Χρειάζεται να βλέπουμε και να ακούμε το παιδί, που μπορεί να μην πετυχαίνει κάποιο στόχο, αλλά μπορεί να είναι πολύ καλό σε κάτι άλλο.

Μπορούμε να αλλάζουμε το στύλ και τις μεθόδους διδασκαλίας, από καιρό σε καιρό, έτσι ώστε τα παιδιά να έχουν μία ποικιλία από ευκαιρίες για να μας δείξουν, ότι μπορούν να κάνουν και κάτι, το οποίο δεν τους το ζητήσαμε.

Στη μουσική προχωράμε από τα απλά στα σύνθετα. Η διαδικασία αυτή είναι αποτελεσματική, μόνο όταν τα βήματα είναι σημαντικά. Στη μουσική αυτό σημαίνει, πως κάθε βήμα πρέπει να είναι μουσικό. Φυσικά κάθετι μαθαίνεται σταδιακά. Ας μην ξεχνάμε ότι ο σχεδιασμός, η προετοιμασία και η εμπειρία βοηθούν και συμβάλλουν στην παραγωγική μάθηση.

Η ενότητα της μουσικής στο χώρο του νηπιαγωγείου, πραγματοποιείται μέσα από κάποιες **μουσικές δραστηριότητες.** Οι δραστηριότητες αυτές αναγκαίο είναι να: ελέγχουν προοδευτικά την ακοή και την κίνηση, να ανταποκρίνονται στην ανάγκη για έκφραση, εξωτερίκευση, επικοινωνία, συμμετοχή του παιδιού σε μία ομάδα και να έχουν ένα κοινωνικό στόχο.

Η μουσική είναι δυνατό να διδαχθεί μέσω κάποιων δραστηριοτήτων, οι οποίες όχι μόνο διδάσκουν μουσική, αλλά κυρίως συνδέουν τη μουσική όχι μόνο με τις άλλες τέχνες αλλά και την ίδια την ζωή. Μία αποτελεσματική εισαγωγή της μουσικής στην τάξη είναι τα μουσικά παιχνίδια. Τα παιδιά τα βρίσκουν διασκεδαστικά. Οι εκπαιδευτικοί δε κάνουν σχεδόν τίποτα σχετικό με

τη μουσική, εξηγούν το παιχνίδι, τα παιδιά ξεκινούν και το παιχνίδι παίρνει τη φυσική του πορεία.

Τα παιδιά αναγκαίο είναι να ενθαρρύνονται να σημειώνουν, πως λόγια και μουσική συνδέονται και να τα συνδιάζουν στις δικές τους προσωπικές δημιουργικές εξερευνήσεις.

1. Μπορεί να συνδυαστεί η λογοτεχνία με τη μουσική.

2. Να χρησιμοποιηθούν βιβλία, ιστορίες και ποιήματα, ως κίνητρο για μία μουσική σύνθεση.

3. Τα παιδιά μπορούν να γράφουν ποιήματα.

4. Μπορούν να τους βάλουν μουσική με ή χωρίς μελωδίες.

5. Τα παιδιά μπορούν να ακούν τη μουσική σχεδιασμένη για να λέει μία ιστορία και να γράφουν τη δική τους φανταστική ιστορία βασισμένη στη μουσική.

6. Η φωνή είναι δυνατό να χρησιμοποιηθεί εκφραστικά.

Ικανότητες όπως: η ανάπτυξη της συγκέντρωσης, της προσήλωσης και της σωματικής κίνησης, μπορούν να ενσωματοθούν σε οποιοδήποτε μάθημα μουσικής.

Κάθε δραστηριότητα, που πραγματοποιείται αναγκαίο είναι να έχει και κάποιους επιδιωκόμενους στόχους. Ενδεικτικά αναφέρονται κάποιοι στόχοι, όπως αυτοί έχουν οριστεί σύμφωνα με το Ι.Δ.ΕΚ.Ε. που αφορούν επίσης τις μουσικές δραστηριότητες. Οι στόχοι θα πρέπει να επιδιώκουν:

- την ανάπτυξη των φυσικών λειτουργιών (ακοή, φωνή, κίνηση)
- την ανάπτυξη της εκφραστικής ικανότητας (πιθανόν μέσω της μίμησης και της επικοινωνίας)
- την ανακάλυψη του κόσμου των ήχων (το παιδί να μπορεί να παράγει, να οργανώνει, να συγκρίνει και να απομνημονεύει ήχους)
- την άσκηση της μνήμης, σε ότι αφόρα τη μουσική, το ρυθμό, τους ήχους
- την ανάπτυξη δράσης σε ένα συλλογικό πλαίσιο (Ι.Δ.ΕΚ.Ε. 1996: 5).

Έτσι ως συνέχεια των επιδιωκόμενων στόχων, αξίζει να αναφερθούν και κάποιες **μουσικές ικανότητες,** οι οποίες πρέπει να αποκτηθούν. Με βάση λοιπόν τα παραπάνω, το παιδί, πρέπει να είναι σε θέση:

1. Να παίρνει μέρος σε συλλογικές μουσικές δραστηριότητες.

2. Να παίζει με τη φωνή του (π.χ. με ομιλία, τραγούδι) και να διερευνά τις δυνατότητές της.

3. Να τοποθετείται στο χώρο και στο χρόνο μέσα από τραγουδιστά και χορευτικά παιχνίδια.

4. Να διερευνά τις κινητικές του ικανότητες κατα τις πρώτες δραστηριότητες που απαιτούν τη χρήση μουσικών οργάνων.

5. Να παρακολουθεί με προσοχή τον ηχητικό κόσμο, να διακρίνει και να αναγνωρίζει κάποια χαρακτηριστικά του ήχου (π.χ. ένταση, χροιά, ύφος).

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3ο

Η δραστηριότητα της μουσικής στο αναλυτικό πρόγραμμα για την προσχολική εκπαίδευση

3.1 Η ιστορική εξέλιξη του αναλυτικού προγράμματος της μουσικής.

Οι αρχαίοι Έλληνες φιλόσοφοι και αργότερα οι Ρωμαίοι, ισχυρίζονταν, ότι η μουσική και οι άλλες τέχνες είναι κλειδί στην ανάπτυξη των παιδιών. Στο πέρασμα των αιώνων, οι Ευρωπαίοι θεωρούσαν τη μελέτη της μουσικής ως μέρος της επιστήμης, ως προς τη θεωρητική της ανάλυση και ως μέρος της τέχνης, ως προς την άσκηση της εκτέλεσής της. Η μουσική μόρφωση ήταν σημαντική για αυτούς, που αναζητούσαν την ολοκλήρωση των ανθρωπιστικών στόχων. Η μουσική μόρφωση δεν αφορούσε μόνο τα παιδιά της τάξης των ευγενών, αλλά και τα παιδιά της αναπτυσσόμενης μεσσαίας τάξης. Η μουσική στα ευρωπαϊκά σχολεία, θεωρούνταν βασική στη μόρφωση όλων των παιδιών.

Η σχεδιασμένη μουσική εκπαίδευση στις Ηνωμένες Πολιτείες, άρχισε με την ίδρυση σχολείων τραγουδιού στα τέλη του 17ου και 18ου αιώνα. Η μουσική συμπεριλαμβάνονταν στα αναλυτικά προγράμματα των ιδιωτικών Ακαδημιών της Αμερικής.

Η ανάγκη της μουσικής ως θέμα αναλυτικού προγράμματος στα σχολεία, ξεδιπλώθηκε σταδιακά στη διάρκεια του 19ου και 20ου αιώνα. Η ένταξη της ρυθμικής κίνησης και του χορού στις μουσικές τάξεις των παιδιών, άρχισε να ανθίζει στις πρώτες δεκαετίες του 20ου αιώνα, όταν η κίνηση αναγνωρίζονταν ως μέσο τόσο μουσικής έκφρασης, όσο ως μέσο
για σωματική, κοινωνική και πολιτιστική ανάπτυξη.

Παρόλες τις κοινωνικές αλλαγές η ανάγκη της μουσικής εκπαίδευσης συνεχίζεται. Μέσω της μουσικής μόρφωσης, τα παιδιά ίσως μάθουν τις πολλές πλευρές της μοναδικής "προφορικής" τέχνης, που τους επιτρέπει την είσοδο σε πολλές προσωπικές εκφράσεις.

Τα παιδιά του 21ου αιώνα, αντιμετωπίζουν τις προκλήσεις πολύ διαφορετικά, από εκείνα της προηγούμενης γενιάς. Ένα μουσικό μέλλον θα είναι εγγυημένο στα παιδιά, όταν το σχέδιο ενός αναλυτικού προγράμματος, λάβει υπόψη του τους στόχους μιάς μουσικής εκπαίδευσης και τις συνέπειες της για τη γνώση.

3.2 Το ελληνικό αναλυτικό πρόγραμμα

3.2.1 Ενότητες μουσικής

Στο σημείο αυτό, θα γίνει μία σύντομη αναφορά στις ενότητες που προορίζονται για διδασκαλία στο χώρο του νηπιαγωγείου. Σύμφωνα με το "βιβλίο δραστηριοτήτων για το νηπιαγωγείο", η μουσική ανήκει στον τομέα, που αφορά την αισθητική ανάπτυξη του νηπίου και αποτελείται από τις εξής ενότητες:

- "Ποικίλα μουσικά παιχνίδια για την κατανόηση των λειτουργιών της μουσικής (ηχόχρωμα, ένταση, τονικό ύψος, ρυθμός, ενορχήστρωση).
- Στοιχειώδης προσέγγιση των δυνατοτήτων της αμφίδρομης σχέσης ήχων και γραφικής απεικόνισης τους, χωρίς να περιορίζονται σ' ένα συγκεκριμένο σύστημα μουσικής γραφής.
- Δραστηριότητες γνωριμίας με τα ποικίλα μουσικά όργανα και γενικότερα τις μουσικές πηγές.
- Τραγούδι από τα νήπια με βάση την ύπαρξη ενός ανοιχτού ανθολογίου από το οποίο επιλέγονται ελληνικά παιδικά, παραδοσιακά και έντεχνα λαϊκά τραγούδια καθώς και τραγούδια άλλων λαών.
- Ενεργητική ακρόαση επιλεγμένων μουσικών έργων από τα αυθεντικά είδη μουσικής.
- Μουσικές κατασκευές από τα νήπια με ήχο, λόγο και κίνηση, που συνοδεύουν ένα παραμύθι, μια αυτοσχέδια ιστορία ή ένα ποίημα.
- Σωματική έκφραση των νηπίων που συνδέεται με μία μουσική κατασκευή, ένα μουσικό έργο ή ένα τραγούδι.
- Κατασκευές απλών αυτοσχέδιων μουσικών οργάνων" (Ο.Ε.Δ.Β. 1991: 124-125).

Η σειρά που αναφέρονται οι ενότητες αυτές, δε διευκρινίζεται αν είναι και η σειρά που θα πρέπει να διδαχθούν. Ωστόσο κάποιες από αυτές είναι απαραίτητο να έχουν διδαχθεί στα παιδιά, για να προχωρήσουμε στις επόμενες, (π.χ. δεν είναι δυνατό να ζητήσουμε από τα παιδιά να παίξουν ένα τραγούδι με τα μουσικά όργανα, αν δεν έχουν εξοικειωθεί προηγουμένως με την χρήση τους και αν δεν έχουν διδαχθεί την έννοια του ρυθμού). Κάποιες άλλες ενότητες μπορούν να συνδυαστούν, έτσι ώστε να είναι δυνατό να διδαχθεί κάτι στα παιδιά και μέσω μιάς άλλης ενότητας (π.χ. μέσω ενός τραγουδιού να διδαχθεί η ένταση ή μέσω ης γνωριμίας με τα μουσικά όργανα να διδαχθεί ο ρυθμός).

Κάθε ενότητα που προορίζεται για διδασκαλία, ταυτόχρονα εξυπηρετεί και ένα στόχο. Οι στόχοι μιάς δραστηριότητας καθορίζονται προτού αυτή πραγματοποιηθεί. Έτσι οι στόχοι είναι δυνατό να αλλάζουν κάθε φορά, ανάλογα με το τι επιλέγουμε να διδάξουμε.

3.2.2 Στόχοι των μουσικών ενοτήτων

Συνολικά η μουσική με τις ενοτητές της, για να συμβάλλει στην παιδευτική διαδικασία αναγκαίο είναι να έχει κάποιους συγκεκριμένους και καθορισμένους στόχους. Οι στόχοι αυτοί, σύμφωνα με το " βιβλίο δραστηριοτήτων για το νηπιαγωγείο ", ορίζονται ως εξής:

- "Τα παιδιά να αναπτύξουν τις εκφραστικές και δημιουργικές τους ικανότητες μέσα από τη γενικότερη μουσική τους ευαισθητοποίηση: Προσεγγίζοντας- εμπειρικά κι όχι θεωρητικά- τις βασικές λειτουργίες της μουσικής (ένταση, τονικό ύψος, ηχόχρωμα, ενορχήστρωση, ρυθμός κ.α.).

Διακρίνοντας την ταυτότητα των ποικίλων μουσικών οργάνων και γενικότερα των μουσικών πηγών.

Ελέγχοντας τη σχέση κίνησης χεριού και παραγωγής ήχου.

Καλλιεργώντας τις φωνητικές τους δυνατότητες.

Γνωρίζοντας τα διάφορα είδη της μουσικής και απολαμβάνοντας τη χαρά του τραγουδιού.

- Να ανακαλύπτουν τις ποικίλες όψεις των αντικειμένων και των καταστάσεων και να τους αποδίδουν νέες σημασίες επενεργώντας πάνω τους κινητικά και νοητικά, ώστε να εκφράζονται με τρόπο δημιουργικό μέσα από : τα τραγούδια, τα παιχνίδια - κατασκευές με ήχο, λόγο, κίνηση και να νιώθουν τη χαρά της προσωπικής δημιουργίας" (Ο.Ε.Δ.Β. 1991: 124-125).

Οι στόχοι, ουσιαστικά είναι δυνατό να επιτευχθούν ή όχι, μετά το τέλος της δραστηριότητας που έχει οργανωθεί για την διδασκαλία κάποιας ενότητας της μουσικής.

3.2.3 Δραστηριότητες

Οι δραστηριότητες, οι οποίες πραγματοποιούνται στο χώρο του νηπιαγωγείου, μπορεί να είναι αυθόρμητες, αλλά και προγραμματισμένες. Σύμφωνα με το ελληνικό αναλυτικό πρόγραμμα, για τη μουσική, προβλέπονται ορισμένες δραστηριότητες, που εξυπηρετούν τους προαναφερθέντες στόχους διδασκαλίας. Πιο συγκεκριμένα οι δραστηριότητες αυτές, σύμφωνα με το "βιβλίο δραστηριοτήτων για το νηπιαγωγείο", παρουσιάζονται ως εξής:

- "Ποικίλα μουσικά παιχνίδια για την κατανόηση των λειτουργιών της μουσικής (ένταση, τονικό ύψος, ηχόχρωμα, ενορχήστρωση, ρυθμός κτλ.).
- Στοιχειώδης προσέγγιση των δυνατοτήτων της αμφίδρομης σχέσης ήχων και γραφικής απεικόνισης τους, χωρίς να περιορίζονται σε ένα συγκεκριμένο σύστημα μουσικής γραφής.

- Δραστηριότητες γνωριμίας με τα ποικίλα μουσικά όργανα και γενικότερα τις μουσικές πηγές.
- Τραγούδι από τα νήπια με βάση ένα ανοιχτό ανθολόγιο, από το οποίο επιλέγονται ελληνικά παιδικά, παραδοσιακά και έντεχνα λαϊκά τραγούδια, καθώς και τραγούδια άλλων λαών.
- Ενεργητική ακρόαση επιλεγμένων μουσικών έργων από όλα τα αυθεντικά μουσικά είδη : ελληνική μουσική (έντεχνη, λαϊκή παραδοσιακή), δυτική μουσική (κλασική, σύγχρονη, τζάζ, ροκ), μουσική άλλων λαών (ινδική, κινέζικη, λατινοαμερικάνικη, αφρικανική κ.α.).
- Ενεργητική ακρόαση ζωντανής μουσικής και τραγουδιών με τη παρουσία μουσικών και τραγουδιστών στη τάξη.
- Μουσικές κατασκευές από τα νήπια με λόγο, ήχο και κίνηση που συνοδεύουν ένα παραμύθι, μια αυτοσχέδια ιστορία ή ένα ποίημα.
- Σωματική έκφραση των νηπίων, που συνδέεται με μία μουσική κατακευή, ένα μουσικό έργο ή ένα τραγούδι.
- Κατασκευές απλών αυτοσχέδιων μουσικών οργάνων" (Ο.Ε.Δ.Β. 1991: 124-125).

Οι δραστηριότητες αυτές, αποτελούν πιθανές εφαρμογές της μουσικής, χωρίς να είναι περιοριστικές. Κάθε νηπιαγωγός μπορεί, ανάλογα με τις προθέσεις της/του και τη διαθεσή της/του, να τις εμπλουτίζει, να προσθέτει ή και να αφαιρεί στοιχεία, έτσι ώστε να τις προσαρμόζει στις ανάγκες της διδασκαλίας της/του.

3.3 Η μουσική στο αγγλικό αναλυτικό πρόγραμμα

3.3.1 Ενότητες μουσικής

Αντίστοιχα με τις ελληνικές προτάσεις που διατυπώθηκαν, σχετικά με τη διδασκαλία της μουσικής, θα παρουσιάσουμε το αγγλικό αναλυτικό πρόγραμμα και ό,τι αυτό προβλέπει για την διδασκαλία της μουσικής (Glover & Ward 1996: 46). Επιλέχθηκε να παρουσιαστεί το αγγλικό αναλυτικό πρόγραμμα και όχι κάποιο άλλο, για τον λόγο ότι γνωρίζουμε πως και στην Αγγλία πραγματοποιήθηκε έρευνα, σχετικά με την συχνότητα διδασκαλίας της μουσικής στην πρωτοβάθμια εκπαίδευση. Έτσι,σύμφωνα με το αγγλικό αναλυτικό πρόγραμμα, οι βασικές μουσικές δραστηριότητες αναγνωρίζονται στις ενότητες της εκτέλεσης, σύνθεσης, ακρόασης και εκτίμησης, καθώς επίσης και στις έννοιες της παύσης, του ηχοχρώματος, της διάρκειας και του ρυθμού, της μελωδίας και της δυναμικής.

Οι δύο βασικοί παράμετροι στην Αγγλία είναι:

- Εκτέλεση και σύνθεση. Η ανάπτυξη της ικανότητας του να συνθέτουν και να εκτελούν τα παιδιά με κατανόηση.
- Ακρόαση και εκτίμηση. Η ανάπτυξη της ικανότητας του να ακούν και να εκτιμούν τη μουσική, συμπεριλαμβάνοντας τη γνώση της ιστορίας της μουσικής κληρονομιάς και μια ποικιλία από άλλες μουσικές παραδόσεις.

Οι μουσικές κατασκευές των παιδιών ελεύθερα κινούνται ανάμεσα στην κατασκευή δικής τους μουσικής και στην αναπαραγωγή της μουσικης που γνωρίζουν. Ο σχεδιασμός της μουσικής δίνει την ευκαιρία στα παιδιά να κινούνται ελεύθερα στις δραστηριότητες.

Η μουσική πρέπει να φτιάχνεται κάθε φορά και να βιώνεται ως καινούργια κάθε φορά.

Η εκτέλεση καλύπτει όλες τις μουσικές κατασκευές με φωνές και μουσικά όργανα, όπου τα παιδιά εκτελούν δικές τους ή άλλων, συνθέσεις μέσα στην τάξη και σε πλατύτερο κοινό. Το να ακούει κανείς τους ήχους, ώστε να αποκτήσει την επιθυμητή μουσική επίδραση, είναι θέμα συνεχούς εξερεύνησης και εξάσκησης.

Η σύνθεση καλύπτει όλες τις δραστηριότητες που αφορούν την κατασκευή μουσικής. Συμπεριλαμβάνει και τον αυτοσχεδιασμό, στον οποίο η μουσική, γίνεται την ώρα που ο τραγουδιστής ή ο παίκτης παίζει. Η σύνθεση παίρνει διαφορετικούς τρόπους, οι οποίοι επηρεάζονται από τον τρόπο που δουλεύει και ταιριάζει στο κάθε παιδί ξεχωριστά. Επίσης, το πνεύμα της εξερεύνησης δίνει την ευκαιρία στα παιδιά για πιο λεπτομερή έρευνα και παρατήρηση.

Η ακρόαση και η εκτίμηση της μουσικής, καλύπτουν όλες τις περιπτώσεις, στις οποίες τα παιδιά ακούνε κριτικά τη δική τους μουσική και τη μουσική των άλλων ως μέρος της εκτέλεσης ή της σύνθεσης ως κοινό-ακροατές. Το περιεχόμενο της ακρόασης αναγκαίο είναι να περιλαμβάνει μουσική από διαφορετικές εποχές και μέρη και να οδηγεί στην γνώση της μουσικής πολλών ιστορικών παραδόσεων. Η ενεργή ακρόαση μουσικής ζωντανής ή ηχογραφημένης, αποτελεί βασικό μέρος της μουσικής εμπειρίας. Τα παιδιά επεκτείνουν την μουσική τους κατανόηση και εμπλουτίζουν τις φανταστικές τους ιδέες.

Τα παιδιά στο σχολείο αναγκαίο είναι να είναι σε θέση να μπορούν να επιλέγουν να ακούνε κασσέτες από τη συλλογή της τάξης με ακουστικά, σε μια άνετη και ήσυχη ατμόσφαιρα. Ο καθένας μόνος του ή σε μικρές ομάδες.

Σύμφωνα με το αγγλικό αναλυτικό πρόγραμμα οι βασικές ενότητες της μουσικής, γύρω από τις οποίες οργανώνεται και η διδασκαλία είναι οι εξής:

α) Παύση

Η παύση είναι διαφορετική από τη σιωπή. Η λειτουργία της υπάρχει σε όλα τα είδη της μουσικής και θα πρέπει να θεωρείται ως ένα θετικό στοιχείο, χωρίς το οποίο η μουσική από μόνη της δεν θα είχε καμία δύναμη.

β) Ηχόχρωμα

Το ηχόχρωμα αποτελούν οι ιδιαιτερότητες και οι ποικίλες ποιότητες κάθε ήχου. Η φωνή και τα μουσικά όργανα παράγουν διαφορετικές αντιδράσεις στον ακροατή.

γ) Διάρκεια και ρυθμός

Η διάρκεια αφορά το μήκος του χρόνου που κάθε ξεχωριστός ήχος διαρκεί. Ο ρυθμός αντίστοιχα μπορεί να παρουσιαστεί και να χαρακτηριστεί σαν την πλημμύρα και την άμπωτη της μουσικής.

δ) Μελωδία

Η μελωδία αποτελεί τη γραμμή και το σχήμα της μουσικής, καθώς αυτή "κινείται" πότε ψηλά και πότε χαμηλά.

ε) Δυναμική

Η δυναμική αφορά αυτό που χαρακτηρίζουμε ως "δυνατό" και "μαλακό" της μουσικής, καθώς και όλα τα σημεία ενδιάμεσα.

3.3.2 Στόχοι των μουσικών ενοτήτων

Μετά από της παρουσίαση των ενοτήτων της μουσικής του αγγλικού αναλυτικού προγράμματος, ακολουθούν οι στόχοι των ενοτήτων αυτών, όπως ορίζονται από το πρόγραμμα αυτό.

Μέσα από τις προαναφερθέντες ενότητες τα παιδιά είναι σε θέση να μάθουν:

- Να δουλεύουν με μία ποικιλία από μουσικά όργανα.
- Να εξερευνούν και να χρησιμοποιούν ποικίλες πηγές ήχων όπως: φωνές, σώμα, ήχους περιβάλλοντος και μουσικά όργανα.
- Να αποκτούν την ικανότητα του να ελέγχουν τους ήχους των οργάνων μέσω του παιξίματος και της συνοδείας.
- Να τραγουδούν τραγούδια.
- Να παίζουν κομμάτια και να τα συνοδεύουν με τα μουσικά όργανα.
- Να ερευνούν, να επιλέγουν και να συνδυάζουν ήχους για να παράγουν απλές συνθέσεις.
- Να επιλέγουν συγκεκριμένους ήχους και συνδυασμούς από ήχους.
- Να ηχογραφούν τις συνθέσεις τους.
- Να εφευρίσκουν και να αναπτύσσουν μουσικές ιδέες με απλες δομές.

- Να ακούνε με προσοχή και συγκέντρωση τη μουσική τους και τη μουσική των άλλων, έτσι ώστε να αναγνωρίζουν και να κάνουν διαχωρισμούς ανάμεσα στα κυρίαρχα μουσικά στοιχεία.
- Να ακούνε και να μιλούν για μια ποικιλία μουσικής, συμπεριλαμβάνοντας τη δουλειά τόσο από γνωστούς συνθέτες, όσο και δικές τους συνθέσεις και αυτοσχεδιασμούς.
- Να αναγνωρίζουν κάποια διαφορετικά χαρακτηριστικά της μουσικής από διαφορετικά μέρη και εποχές.
- Να ακούνε τη δουλειά συνθετών που επηρέασαν την ανάπτυξη μιας μουσικής παράδοσης.

3.3.3 Δραστηριότητες

Οι παραπάνω στόχοι των ενοτήτων της μουσικής είναι δυνατό να πραγματοποιηθούν μέσα από δραστηριότητες που οργανώνονται στο χώρο του νηπιαγωγείου.

Η εκμάθηση της μουσικής σχετίζεται με την απόφαση του πως θα τραγουδήσει ή πως θα παίξει το παιδί το δοσμένο υλικό. Μπορεί να δοκιμάσει πολλούς τρόπους και να διαλέξει τον πιο ικανοποιητικό για εκείνη την στιγμή. Δεν υπάρχει μόνο ένας τρόπος για να ερμηνεύσει κάποιος ένα κομμάτι. Τα παιδιά είναι ικανά να το κάνουν αυτό με φαντασία από μικρή ηλικία. Τα παιδιά μπορούν να ακούν και να συγκρίνουν διαφορετικές ερμηνείες ενός κομματιού. Σημαντικό ρόλο στις δραστηριότητες της μουσικής, παίζει η άσκηση και η επανάληψη.

Ο αυτοσχεδιασμός συμπεριλαμβάνει την δημιουργική δουλειά με μουσικές ιδέες όπως προκύπτουν από το τραγούδι ή το παίξιμο. Τα παιδιά μπορούν να αυτοσχεδιάζουν με ποικίλους τρόπους. Μπορούν να δουλεύουν μόνοι τους, σε ζευγάρια ή σε ομάδες.

Η ακρόαση της μουσικής δεν συμπεριλαμβάνει μόνο τα αυτιά, αλλά ολόκληρο το σώμα ως μία αίσθηση. Η ακρόαση της μουσικής είναι δυνατό να πραγματοποιηθεί οποιαδήποτε στιγμή, ωστόσο καλύτερη ώρα για ακρόαση είναι:

- Το πρωί για ένα πρώτο ευχάριστο ξεκίνημα ή
- μετά από το διάλειμμα ή
- μετά το μεσημεριανό φαγητό ή
- στο τέλος της ημέρας, ανάλογα με τη μουσική και τη διάθεση των παιδιών.

Στην τάξη απαραίτητο κρίνεται να υπάρχουν ακουστικά για την ακρόαση μουσικής, βιβλιοθήκη από κασσέτες, τις οποίες να μπορούν τα παιδιά

ελεύθερα να χρησιμοποιούν, συμπεριλαμβανομένου και τις κασσέτες με τις μουσικές των ίδιων των παιδιών.

Γενικότερα η φωνή μπορεί να χρησιμοποιηθεί στη μουσική ως μουσικό όργανο, καθώς και οι ήχοι που παράγει. Στην μουσική κάθε τραγούδι προσφέρει κάτι: ανακουφίζει από το άγχος αλλάζει τη διάθεση και μπορεί κανείς να να μάθει κάτι μέσα από αυτό (π.χ.τους αριθμούς, τις μέρες κ.α.).

Αυθόρμητα και φυσικά τα παιδιά συνθέτουν δικά τους τραγούδια. Στην μουσική υπάρχει και κίνηση. Η κίνηση έχει το πλεονέκτημα να συμπεριλαμβάνει ολόκληρο το σώμα και έτσι όλο το είναι του παιδιού. Λίγα παιδιά έχουν την ευκαιρία να παίζουν με μουσικά όργανα πριν έρθουν στο σχολείο, για αυτό χρειάζεται να υπάρχει μία περίοδο εξερεύνησης. Τα μουσικά όργανα παρουσιάζονται πρώτα σε ολόκληρη την τάξη και μετά είναι διαθέσιμα στα παιδιά από τη μουσική γωνιά.

Τελικά τα παιδιά μπορούν να ακούνε τη μουσική τους και ηχογραφημμένη, καθώς έτσι ενθαρρύνονται, ώστε να αξιολογούν από μόνοι τους, τους εαυτούς τους. Με την ηχογράφηση μπορούν να ακούνε τη δουλειά τους πολλές φορές.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4ο

4.1 Σύγκριση ελληνικού και αγγλικού αναλυτικού προγράμματος

Για τη διδασκαλία της μουσικής στο χώρο του νηπιαγωγείου, προτείνονται διάφορες δραστηριότητες, τόσο από το ελληνικό, όσο και από το αγγλικό αναλυτικό πρόγραμμα. Η δομή του καθενός προγράμματος είναι διαμορφωμένη σύμφωνα με τις αρχές τις οποίες θεωρεί το κάθε πρόγραμμα βασικές. Έτσι αυτό έχει ως συνέπεια να εμφανίζονται ορισμένες διαφοροποιήσεις όσο αφορά τη διδασκαλία της μουσικής ανάμεσα στα δύο αυτά προγράμματα.

Μία πρώτη διαφορά που εντοπίζεται αφορά τη διάρθρωση των ενοτήτων. Το ελληνικό αναλυτικό πρόγραμμα χωρίζει τη διδασκαλία της μουσικής σε ενότητες, που συμπεριλαμβάνουν κάποιες έννοιες της μουσικής (π.χ. ένταση, τονικό ύψος, ηχόχρωμα κ.α.), την γραφική απεικόνιση των ήχων, τη διδασκαλία τραγουδιού, την ακρόαση μουσικών έργων, τις μουσικές κατασκευές με λόγο, ήχο και κίνηση, την σωματική έκφραση που συνδέεται με μία μουσική κατασκευή και τις κατασκευές απλών αυτοσχέδιων μουσικών οργάνων. Αντίθετα, το αγγλικό αναλυτικό πρόγραμμα, εντάσσει τις δραστηριότητες που είναι δυνατό να πραγματοποιηθούν στη μουσική σε τρείς βασικές ενότητες, την εκτέλεση, την σύνθεση και την ακρόαση, που μέσω αυτών μπορούν να πραγματοποιηθεί και η διδασκαλία άλλων μουσικών εννοιών (π.χ. μέσω της εκτέλεσης μπορεί να διδαχθεί η ένταση, το τονικό ύψος, το ηχόχρωμα κ.α.).

Από το διαφορετικό αυτό διαχωρισμό των ενοτήτων, φαίνεται το ελληνικό πρόγραμμα, από τις ενότητες της εκτέλεσης, της σύνθεσης και της ακρόασης, να αναφέρεται μόνο στην ακρόαση μουσικών έργων και οι υπόλοιπες δραστηριότητες της μουσικής να σχετίζονται κυρίως με το τραγούδι. Ακόμη δεν περιγράφονται κάποιες δραστηριότητες, εκτός από το τραγούδι, που να αφορούν την ενασχόληση και το παίξιμο με τα μουσικά όργανα. Αντίθετα, στο αγγλικό αναλυτικό πρόγραμμα δίνεται μεγάλη έμφαση στην πρακτική εφαρμογή της μουσικής, καθώς μέσα από τις αντίστοιχες δραστηριότητες, τα παιδιά μέσα από την άσκηση και την επανάληψη, αφιερώνουν αρκετό χρόνο στο παίξιμο των μουσικών οργάνων. Αυτό κατ' επέκταση, τους βοηθάει και στην εκτέλεση, στην σύνθεση και στην ακρόαση της μουσικής, τόσο των άλλων συνθετών, όσο και των ίδιων.

Επίσης οι περισσότερες δραστηριότητες που αφορούν τη μουσική στο ελληνικό αναλυτικό πρόγραμμα εκτός από τις μουσικές κατασκευές των νηπίων με λόγο, ήχο, κίνηση και τη σωματική έκφρασή τους μέσα από μία μουσική κατασκευή, δεν αφήνουν πολλά περιθώρια στα παιδιά για αυτενέργεια και πειραματισμό. Οι δραστηριότητες μπορεί να πραγματοποιούνται με τη

νηπιαγωγό και τα παιδιά μαζί, ωστόσο τα παιδιά δεν φαίνεται να παίρνουν από μόνα τους την πρωτοβουλία για να ασχοληθούν και να πειραματιστούν με κάτι π.χ. με τα μουσικά όργανα. Αντίθετα, στο αγγλικό πρόγραμμα τα παιδιά, μέσω της εκτέλεσης, της σύνθεσης και της ακρόασης, φαίνεται να έχουν έναν πιο ενεργητικό ρόλο, καθώς μέσα από την επαναλαμβανόμενη άσκηση και τον πειραματισμό, καταφέρνουν από μόνα τους να φτάνουν σε ένα πρωταρχικό στάδιο σύνθεσης και εκτέλεσης αυτών που έχουν συνθέσει.

Σε κάποια σημεία, τα όσα περιγράφονται για την μουσική στο ελληνικό αναλυτικό πρόγραμμα, παρουσιάζουν κάποιες ασάφειες και ελλείψεις. Για παράδειγμα, αναφέρονται κάποιες πιθανές δραστηριότητες με έννοιες που δεν επεξηγούνται, όπως πιο συγκεκριμένα αναφέρονται η αναγνώριση μοτίβου, θέματος και θεματικής δομής, χωρίς να επεξηγούνται. Ακόμη στη διδασκαλία του τραγουδιού αναφέρεται ενδεικτικά η εξοικείωση με τις νότες μι και σολ, χωρίς να αναφέρονται πουθενά οι νότες. Αντίθετα, τα όσα ορίζονται για τη μουσική, σύμφωνα με το αγγλικό πρόγραμμα, φαίνονται να είναι πιο ξεκάθαρα. Για κάθε μουσική έννοια που αναφέρεται και περιγράφεται, υπάρχει και η αντίστοιχη επεξήγηση και ο αντίστοιχος ορισμός που αναλύεται.

Τελικά, μέσα από την σύγκριση αυτή του ελληνικού και του αγγλικού αναλυτικού προγράμματος, φαίνονται οι διαφορές αλλά και οι ομοιότητες, που υπάρχουν μεταξύ τους, οι οποίες αφορούν κυρίως τη δομή του προγράμματος. Νομίζω πως από τις ομοιότητες που εντοπίζονται, αποδεικνύεται, ότι και το ελληνικό αναλυτικό πρόγραμμα όπως είναι διαμορφωμένο, στις δραστηριότητες που περιγράφει πάντα αφήνει περιθώριο στις νηπιαγωγούς για αυτενέργεια.

Έτσι οι προσωπικές τους πρωτοβουλίες είναι δυνατό να συμβάλλουν στη διαμόρφωση του αναλυτικού προγράμματος, έτσι ώστε να διορθωθούν ή να προστεθούν πράγματα, που πιθανόν θα το βελτιώσουν και θα το εμπλουτίσουν με καινούρια και διαφορετικά στοιχεία.

4.2 Υπόθεση εργασίας

Στο πρώτο μέρος της εργασίας, επιχειρήσαμε να παρουσιάσουμε ενδεικτικά κάποιες παιδαγωγικές προτάσεις και δραστηριότητες που μπορούν να εφαρμοστούν γύρω από τη διδασκαλία της μουσικής στο χώρο του νηπιαγωγείου. Προτάσεις για μουσικές δραστηριότητες προτείνονται εξίσου, τόσο από το ελληνικό, όσο και από το αγγλικό αναλυτικό πρόγραμμα. Οι προτεινόμενες προτάσεις σχετίζονται με κάποιες μουσικές έννοιες (π.χ. ένταση, ρύθμο κ.α.) καθώς επίσης αφορούν και ορισμένες ενότητες της μουσικής (π.χ.

διδασκαλία τραγουδιού, ακρόαση μουσικής κ.α.). Επίσης παρουσιάσαμε αναλυτικά τη παιδαγωγική αξία της μουσικής, την αναγκαιότητα της και τη σημασία εκμαθησής της, καθώς επίσης και τις παραμέτρους της.

Από τα όσα περιγράφηκαν και αναφέρθηκαν για τη μουσική φαίνεται ότι, η διδασκαλία της μουσικής είναι πραγματικά σημαντική και επομένως κρίνεται απαραίτητο να πραγματοποιείται στο χώρο του νηπιαγωγείου. Το γεγονός ότι προβλέπεται η υπαρξή της στα περισσότερα αναλυτικά προγράμματα, καθιστά ουσιαστική και ακόμη πιο σημαντική την διδασκαλία της.

Παρ' όλα αυτά, εμπειρικές παρατηρήσεις που πραγματοποιήθηκαν κατα τη διάρκεια των πρακτικών μου ασκήσεων, στα πλαίσια των σπουδών μου, έδειξαν ότι η πλεονότητα των νηπιαγωγών αποφεύγει να διδάξει την μουσική, όπως αυτή προβλέπεται από το αναλυτικό πρόγραμμα και ότι την περιορίζει μόνο στην εκμάθηση τραγουδιού. Η διαπίστωση αυτή αποτέλεσε και την ερευνητική υπόθεση της παρούσης εργασίας. Έτσι **η υπόθεση της έρευνας ήταν ότι συχνά στο νηπιαγωγείο δεν διδάσκονται όλες οι ενότητες της μουσικής.**

Στην συνέχεια, ακολουθεί το δεύτερο μέρος της εργασίας, στο οποίο παρουσιάζεται αναλυτικά η έρευνα, τα αποτελέσματα και τα συμπεράσματα που προέκυψαν από την έρευνα. Επίσης επιχειρείται η διατύπωση ορισμένων γενικών παρατηρήσεων, προτάσεων και συμπερασμάτων, που δημιουργήθηκαν κατα την διάρκεια της διεξαγωγής της έρευνας.

ΔΕΥΤΕΡΟ ΜΕΡΟΣ

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5ο

Μεθοδολογία και διαδικασία της έρευνας

Στο σημείο αυτό της εργασίας, επιχειρείται μία αναλυτική περιγραφή της διαδικασίας που ακολουθήθηκε, για την διεξαγωγή της έρευνας. Με βάση την **υπόθεση** ότι συχνά στο νηπιαγωγείο δεν διδάσκονται όλες οι ενότητες της μουσικής, διατυπώνονται και οι παρακάτω **στόχοι της έρευνας:** Η παρούσα έρευνα επιχειρεί να εξετάσει α) κατα πόσο διδάσκεται η μουσική στο χώρο του νηπιαγωγείου β) με ποιά συχνότητα και γ) αν κατα την διάρκεια των μαθημάτων διδάσκονται όλες οι ενότητες της μουσικής, όπως αυτές προβλέπονται από το αναλυτικό πρόγραμμα.

Στην έρευνα πήραν μέρος τα δεκαέξι (16) νηπιαγωγεία, αστικά και μη αστικά, από τα τριανταεπτά (37) που υπάρχουν στο Βόλο, στα οποία διδάσκουν τριάντα (30) νηπιαγωγοί, οι οποίες αποτέλεσαν και το **δείγμα** της έρευνας. Τα νηπιαγωγεία επιλέχτηκαν τυχαία από τη λίστα των νηπιαγωγείων που ήταν διαθέσιμα για την πρακτική μας άσκηση, έχοντας ως μοναδικό κριτήριο την διάθεση των νηπιαγωγών για συνεργασία.

Στην συνέχεια περιγράφονται οι **μέθοδοι** που χρησιμοποιήθηκαν για την διεξαγωγή της έρευνας. Κατασευάστηκαν αρχικά δύο ερωτηματολόγια, τα οποία είχαν ως στόχο να διερευνήσουν ποιές ενότητες της μουσικής διδάσκονται. Το πρώτο είχε την μορφή πίνακα και πιο συγκεκριμένα διερευνούσε την συχνότητα διδασκαλίας των μουσικών ενοτήτων. Το δεύτερο ερωτηματολόγιο αποτελούνταν από κλειστές και ανοιχτές ερωτήσεις, που κυρίως επιχειρούσαν να διερευνήσουν αν πραγματοποιείται η διδασκαλία της μουσικής και αν αυτό δεν ισχύει σε ποιούς λόγους οφείλεται.

Συμπληρωματικά πραγματοποιήθηκε και συστηματική παρατήρηση, η οποία αφορούσε την παρακολούθηση των μαθημάτων σε τέσσερα (4) διαφορετικά νηπιαγωγεία, τα οποία ανήκαν στο δείγμα της έρευνας. Η παρακολούθηση των μαθημάτων είχε ως στόχο την παρατήρηση της διεξαγωγής μιας μουσικής διδασκαλίας στο χώρο του νηπιαγωγείου. Η συστηματική παρατήρηση διήρκησε συνολικά έναν μήνα και συγκεκριμένα τον Μάρτιο του 2001,όπου κάθε του εβδομάδα αντιστοιχούσε και στην παρακολούθηση ενός νηπιαγωγείου.

Ως προς την διαδικασία της έρευνας είναι δυνατό να αναφερθούν τα εξής: Στο πρώτο στάδιο της έρευνας μοιράστηκε προσωπικά στις νηπιαγωγούς το πρώτο ερωτηματολόγιο με την μορφή πίνακα σχετικά με τη συχνότητα της διδασκαλίας της μουσικής. Το ερωτηματολόγιο αυτό μοιράστηκε στην αρχή του μήνα και συμπεριλάμβαναν ολόκληρο τον μήνα. Στον πίνακα οριζοντίως

γράφονταν οι ενότητες της μουσικής, όπως υπάρχουν και στο αναλυτικό πρόγραμμα και καθετώς ήταν γραμμένες οι μέρες του μήνα. Η κάθε νηπιαγωγός καλούνταν με έναν σταυρό (+) να σημειώνει την ημέρα που δίδασκε μία ή περισσότερες από τις ενότητες μουσικής που υπήρχαν στον πίνακα (βλ.Παράρτημα). Στο τέλος του μήνα συλλέχθηκαν οι πίνακες που μοιράστηκαν.

Στο επόμενο στάδιο και προς τα τέλη του μήνα μοιράστηκε το δεύτερο ερωτηματολόγιο στις νηπιαγωγούς, που αφορούσε τη διδασκαλία της μουσικής και τις μουσικές τους γνώσεις. Το ερωτηματολόγιο αποτελούνταν από δέκα περίπου ερωτήσεις, που αφορούσαν τον αριθμό και την θέση των μουσικών οργάνων στην τάξη, την ύπαρξη ή όχι μουσικής γωνιάς, τις μουσικές γνώσεις της νηπιαγωγού, την συχνότητα που συμβουλεύονται το "βιβλίο δραστηριοτήτων για το νηπιαγωγείο", τις μουσικές ενότητες που δεν διδάσκονται και τους λόγους που πιθανόν κάποιες από αυτές δε διδάσκονται (βλ.Παράρτημα).

Στην συνέχεια, κατα την διάρκεια της συστηματικής παρατήρησης που διεξήχθει στα τέσσερα νηπιαγωγεία, θα καταγράφονταν οτιδήποτε πραγματοποιούνταν σχετικά με την διδασκαλία οποιασδήποτε ενότητας της μουσικής. Πέρα όμως από την καταγραφή αυτή που θα γινόταν, ταυτόχρονα επιχειρήθηκε να διερευνηθεί και η αξιοπιστία των απαντήσεων που δόθηκαν από μέρους των νηπιαγωγών.

Οι απαντήσεις που δόθηκαν παρουσιάζονται πιο αναλυτικά παρακάτω στα αποτελέσματα της έρευνας, τα οποία εκτιμήθηκαν συγκεντρωτικά, χωρίστηκαν σε κατηγορίες και ταξινομήθηκαν σε πίνακες.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 6ο

Αποτελέσματα έρευνας

Το δείγμα της έρευνας, όπως προαναφέρθηκε αποτέλεσαν τριάντα (30) νηπιαγωγοί. Το ερωτηματολόγιο με την μορφή πίνακα και με τις ενότητες μουσικής συμπλήρωσαν οι εικοσιπέντε (25) νηπιαγωγοί, καθώς δύο από τις νηπιαγωγούς αρνήθηκαν, άλλες δύο δίδαξαν στα παιδιά μόνο τραγούδια και μία από αυτές δήλωσε κατηγορηματικά ότι δεν κάνει μουσική. Το δεύτερο ερωτηματολόγιο συμπληρώθηκεαπό τις εικοσιεπτά (27)νηπιαγωγούς. Οι υπόλοιπες ήταν οι δύο νηπιαγωγοί που αρνήθηκαν να πάρουν μέρος στην έρευνα και η μία που δεν κάνει μουσική στα παιδιά.

Α. Αποτελέσματα πρώτου ερωτηματολογίου

Τα αποτελέσματα από το ερωτηματολόγιο με την μορφή πίνακα που συμπληρώθηκαν από τις νηπιαγωγούς, σχετικά με τη συχνότητα διδασκάλιας κάποιας ενότητας της μουσικής στο χρονικό διάστημα του ενός μηνός, παρουσιάζονται αναλυτικά στον παρακάτω πίνακα (Πίνακας 1). Ο πίνακας αυτός αποτελείται από δύο στήλες. Στην πρώτη στήλη αναφέρονται όλες οι ενότητες της μουσικής, που υπάρχουν στο αναλυτικό πρόγραμμα και στην δεύτερη αναγράφεται η συχνότητα ενασχόλησης με κάθε ενότητα σε ένα μήνα.

ΕΝΟΤΗΤΕΣ ΜΟΥΣΙΚΗΣ	ΣΥΧΝΟΤΗΤΑ ΕΝΑΣΧΟΛ.ΜΕ ΚΑΘΕ ΕΝΟΤ.
Διδασκαλία τραγουδιού	155
Ακρόαση μουσικής	150
Σωματ.έκφραση νηπ.από μουσ.κατασκ	64
Ρυθμός, διάρκεια, τέμπο	43
Άλλο...(χορός, παιχνίδια..)	43
Γνωριμία με τα μουσικά όργανα	41
Κατασκευές απλών αυτοσχ.μουσ.οργ.	19
Μουσ.κατασκευές με λόγο,ήχο,κίνηση	17
Forte, piano, crescendo, diminueto	16
Αναγνώριση νότας-μοτίβων	13
Ηχόχρωμα	12
Γραφική απεικόνιση ήχων	10

ΠΙΝΑΚΑΣ 1

Από τον πίνακα αυτόν (Πίνακας 1) είναι δυνατό να διακρίνει κανείς, πως οι ενότητες που ξεχωρίζουν και κυριαρχούν, είναι η διδασκαλία τραγουδιού και η ακρόαση μουσικής, ενώ αντίθετα τη μικρότερη συχνότητα ενασχόλησης παρουσιάζουν: οι ενότητες της γραφικής απεικονισης των ήχων, το ηχόχρωμα, η αναγνώριση νότας-μοτίβων, το forte-piano-crescendo-diminueto, οι μουσικές κατασκευές με λόγο ήχο κίνηση και οι κατασκευές απλών αυτοσχέδιων μουσικών οργάνων. Λίγο μεγαλύτερη συχνότητα εμφανίζουν οι ενότητες: γνωριμία με τα μουσικά όργανα, ρυθμός-διάρκεια-τέμπο και χορός, παιχνίδια. Κάπου ενδιάμεσα κυμαίνεται και η ενότητα της μουσικης που αφορά την σωματική έκφραση των νηπίων από μία μουσική κατασκεύη.

Σύμφωνα με το πρόγραμμα δραστηριοτήτων για τις διδασκαλίες που πραγματοποίησαμε στα πλαίσια της πρακτική μας άσκησης, η διδασκαλία της μουσικής προβλέπονταν δύο φορές την εβδομάδα. Από τον πίνακα που συμπλήρωσαν οι νηπιαγωγοί σχετικά με τη συχνότητα που διδάσκουν κάποιες ενότητες της μουσικής, μπορεί να συμπεράνει κανείς ότι οι νηπιαγωγοί δήλωσαν πως όλες τις μέρες του μήνα πραγματοποιούν τη δραστηριότητα της μουσικής. Από τις δηλώσεις τους φαίνεται, ότι κάποιες ενότητες διδάσκονται περισσότερο, άλλες λιγότερο και άλλες καθόλου, με αποτέλεσμα να παρουσιάζεται μια ανισομέρεια, όσο αφορά τη διδασκαλία της μουσικής.

Πιο συγκεκριμένα την ανισομέρια αυτή, φανερώνει ο πίνακας 1. Συνολικά στο "βιβλίο δραστηριοτήτων για το νηπιαγωγείο" αναφέρονται έντεκα (11) ενότητες μουσικής. Από αυτές πραγματοποιούνται με μεγάλη συχνότητα η διδασκαλία τραγουδιού και η ακρόαση μουσικής (Πίνακας 1), ενώ εντυπωσιακό είναι το γεγονός, ότι οκτώ (8) ενότητες της μουσικής δε διδάσκονται καθόλου. Επομένως, για τον μήνα που έγινε η έρευνα, αν και φαίνεται ότι οι νηπιαγωγοί πραγματοποιούν τη δραστηριότητα της μουσικής συχνά, αποδεικνύεται ότι ασχολούνται με τις ίδιες ενότητες οι οποίες αποτελούν τη μειοψηφία του συνόλου των μουσικών ενοτήτων.

Β. Αποτελέσματα δεύτερου ερωτηματολογίου

Από το ερωτηματολόγιο αυτό και πιο συγκεκριμένα από την πρώτη απάντηση, που αφορά τον αριθμό μουσικών οργάνων και τον αριθμό των παιδιών μιας τάξης, μπορούμε να παρατηρήσουμε την αναλογία που υπάρχει σε κάθε νηπιαγωγείο, ανάμεσα στα παιδιά και τα μουσικά όργανα. Η αναλογία αυτή παρουσιάζεται στον παρακάτω πίνακα (Πίνακας 2).

ΝΗΠΙΑΓΩΓ.	ΑΡΙΘΜΟΣ ΠΑΙΔΙΩΝ	ΑΡ.ΜΟΥΣ. ΟΡΓΑΝΩΝ
1ο	14	10
2ο	16	20
3ο	12	20
4ο	14	5
5ο	19	25
6ο	14	17
7ο	13	20
8ο	10	21
9ο	14	25
10ο	13	16
11ο	18	20
12ο	11	30
13ο	14	30
14ο	16	16
15ο	14	20
16ο	15	15

ΠΙΝΑΚΑΣ 2

Από την αναλογία αυτή, φαίνεται πως συνολικά στα περισσότερα νηπιαγωγεία τα μουσικά όργανα είναι υπερ αρκετά και επάρκη για τα παιδιά, με εξαίρεση ένα νηπιαγωγείο, στο οποίο υπήρχαν μόνο πέντε (5), καθώς τα υπόλοιπα είχαν κλάπει.

Από τον Πίνακα 2, φαίνεται πως σχεδόν σε όλα τα νηπιαγωγεία τα μουσικά όργανα επαρκούν. Από αυτό εύκολα μπορεί να συμπεράνει κανείς, πως η έλλειψη μέσων- υλικών, δεν μπορεί να θεωρηθεί ως ένας από τους λόγους, που δεν διδάσκει μία νηπιαγωγός κάποια ενότητα μουσικής.

Από την επόμενη ερώτηση του ερωτηματολογίου που αφορά την θέση των μουσικών οργάνων στο χώρο, σχετικά με το αν είναι ορατά και προσιτά στα παιδιά, αποδεικνύεται ότι τα μουσικά όργανα δεν είναι προσιτά ακόμη και όταν είναι ορατά στα παιδιά (Πίνακας 3).

ΜΟΥΣΙΚΑ	ΟΡΓΑΝΑ
Ορατά	13
Προσιτά	14

ΠΙΝΑΚΑΣ 3

Εύκολα μπορεί να συμπεράνει κανείς, πως από την στιγμή που τα μουσικά όργανα δεν είναι προσιτά, τα παιδιά δεν είναι σε θέση να τα χρησιμοποιούν όποτε αυτά το επιθυμούν, με αποτέλεσμα να μην υπάρχει πιθανον συχνή επαφή των παιδιών με τα μουσικά όργανα.

Έπειτα το ερωτηματολόγιο αναφέρεται στη μουσική γωνιά. Τη διδασκαλία της μουσικής μπορεί να επηρεάζει εκτός από την θέση των μουσικών οργάνων στο χώρο της τάξης και η ύπαρξη ή η απουσία της μουσικής γωνιάς. Συνοπτικά:

ΜΟΥΣΙΚΗ	ΓΩΝΙΑ
Υπαρκτή	17
Μη υπαρκτή	10

ΠΙΝΑΚΑΣ 4

Από τους δύο παραπάνω πίνακες (Πίνακας 3 και Πίνακας 4), είναι δυνατό να παρατηρήσει κανείς, πως παρόλο που στα περισσότερα νηπιαγωγεία υπάρχει μουσική γωνιά στα περισσότερα από αυτά τα μουσικά όργανα δεν είναι προσιτά στα παιδιά.

Στην συνέχεια του ερωτηματολογίου και σχετικά με τις μουσικές τους γνώσεις οι περισσότερες νηπιαγωγοί απάντησαν, ότι οι γνώσεις τους προέρχονται από διάφορα σεμινάρια του υπουργείου, ενώ έξι (6) νηπιαγωγοί παραδέχτηκαν, πως δεν έχουν καθόλου μουσικές γνώσεις.

Σε μία άλλη ερώτηση του ερωτηματολογίου, που αφορά το "βιβλίο δραστηριοτήτων για το νηπιαγωγείο", αποδεικνύεται ότι οι περισσότερες νηπιαγωγοί σπάνια συμβουλεύονται το "Βιβλιο δραστηριοτήτων για το

νηπιαγωγείο", για τη διδασκαλία της μουσικης. Συγκεκριμένα οι εικοσιεπτά (27) νηπιαγωγοί που συμπλήρωσαν το ερωτηματολόγιο, απάντησαν (Πίνακας 5) :

ΣΥΜΒΟΥΛΕΥΟΝΤΑΙ ΤΟ	ΒΙΒΛΙΟ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΩΝ ΓΙΑ ΤΟ ΝΗΠΙΑΓΩΓΕΙΟ
Πάντα	4
Μερικές φορές	10
Σπάνια	11
Ποτέ	12

ΠΙΝΑΚΑΣ 5

Αποδεικνύεται από τον Πίνακας 5, ότι οι περισσότερες από αυτές δεν συμβουλεύονται καθόλου το "βιβλίο δραστηριοτήτων για το νηπιαγωγείο" για την πραγματοποιήση κάποιας μουσικής δραστηριότητας, κάποιες άλλες το συμβουλεύονται σπάνια ή μερικές φορές, ενώ μόνο τέσσερις παραδέχονται, ότι πάντα συμβουλεύνται το "βιβλίο δραστηριοτήτων για το νηπιαγωγείο" για τη διδασκαλία της μουσικής.

Παρόλο που οι περισσότερες νηπιαγωγοί υποστηρίζουν ότι δεν συμβουλεύονται το "βιβλίο δραστηριοτήτων για το νηπιαγωγείο" για την διδασκαλία της μουσικής, από επόμενη ερώτηση του ερωτηματολογίου φαίνεται, να ακολουθούν μία δική τους συγκεκριμένη σειρά στη διδασκαλία των εννοιών της μουσικής.

Στην ερώτηση που αφορά τις μουσικές γνώσεις των νηπιαγωγών, εικοσιεπτά (27) από αυτές δήλωσαν ότι οι μουσικές τους γνώσεις δεν επαρκούν για τη διδασκαλία του μαθήματος και μόνο δύο (2) θεώρησαν ότι οι μουσικές τους γνώσεις επαρκούν, γεγονός από το οποίο μπορεί να συμπεράνει κανείς ότι οι περισσότερες νηπιαγωγοί δηλώνουν πως δεν διαθέτουν τις απαραίτητες γνώσεις, όσο αφορά τη μουσική.

Οι περισσότερες νηπιαγωγοί, σε άλλη ερώτηση, απαντούν ότι υπάρχουν ενότητες της μουσικής που δε διδάσκουν καθόλου. Η απάντηση αυτή παρουσιάζεται αναλυτικά παρακάτω όπου αναγράφονται όλες οι ενότητες της μουσικής, που δηλώθηκαν ότι δε διδάσκονται:

- Ηχόχρωμα
- Ρυθμός, διάρκεια, τέμπο
- Forte, piano, crescendo, diminueto
- Αναγνώριση νότας, μοτίβων
- Γραφική απεικόνιση ήχων

- Μουσική κατασκευή νηπιών με λόγο, ήχο, κίνηση
- Σωματική έκφραση νηπίων από μία μουσική κατασκευή
- Κατασκευές απλών αυτοσχέδιων μουσικών οργάνων.

Η απάντηση αυτή ουσιαστικά επιβεβαιώνει τον Πίνακα 1, καθώς οι παραπάνω ενότητες, είναι αυτές που εμφάνισαν τη μικρότερη συχνότητα διδασκαλίας.

Οι λόγοι που δεν διδάσκονται οι παραπάνω ενότητες βρίσκονται στην τελευταία ερώτηση του ερωτηματολογίου. Ενδεικτικά αναφέρονται με τη σειρά οι λόγοι αυτοί, οι οποιοί βρίσκονται στην πρώτη στήλη του παρακάτω πίνακα και ο αριθμός των νηπιαγωγών που έδωσαν την κάθε απάντηση, ο οποίος βρίσκεται στην δεύτερη στήλη του ίδιου πίνακα.

ΛΟΓΟΙ ΓΙΑ ΤΟΥΣ ΟΠΟΙΟΥΣ ΔΕΝ ΔΙΔΑΣΚΟΝΤΑΙ ΟΛΕΣ ΟΙ ΕΝΟΤΗΤΕΣ ΜΟΥΣΙΚΗΣ	**ΑΡΙΘΜΟΣ ΝΗΠΙΑΓ.**
Δεν έχουν επαρκείς γνώσεις	25
Δεν γνωρίζουν ποιά διδακτική μέθοδο να εφαρμόσουν	14
Δεν επαρκεί ο χρόνος	4
Δεν υπάρχουν τα απαραίτητα μέσα-υλικά	2

ΠΙΝΑΚΑΣ 6

Από τον πίνακα αυτόν (Πίνακας 6) αποδεικνύεται πως πολλές ενότητες της μουσικής δεν διδάσκονται και αυτό οφείλεται κυρίως στην έλλειψη μουσικών γνώσεων των νηπιαγωγών και στο γεγονός ότι, ακόμα κι αν γνωρίζουν κάτι με τη μουσική, δε γνωρίζουν ποιά διδακτική μέθοδο να εφαρμόσουν για να το διδάξουν στα παιδιά.

Γ. Αποτελέσματα συστηματικής παρατήρησης

Σχετικά με την συστηματική παρατήρηση στο χρονικό διάστημα που πραγματοποιήθηκε, δεν παρατηρήθηκε καμιά διδασκαλία, που να αφορά κάποια ενότητα της μουσικής. Επιπρόσθετα από την συμπλήρωση του πρώτου ερωτηματολογίου με την μορφή πίνακα που αφορούσε την συχνότητα διδασκαλίας των ενοτήτων της μουσικής, αποδείχθηκε πως ενώ κάποιες νηπιαγωγοί δήλωναν ότι δίδαξαν μουσική σχεδόν κάθε μέρα, κάτι τέτοιο δεν συνέβαινε.

Επίσης ιδιαίτερα εντυπωσιακό είναι το γεγονός, ότι ενώ ο Πίνακας 1 παρουσίασε, τις ενότητες που αφορούσαν τη διδασκαλία τραγουδιού και την ακρόαση μουσικής, να έχουν την μεγαλύτερη συχνότητα εμφάνισης, κατα την διάρκεια της παρατήρησης, δεν πραγματοποιήθηκε ούτε διδασκαλία τραγουδιού ούτε ακρόαση μουσικής, γεγονός που αμφισβητεί την αξιοπιστία των νηπιαγωγών.

Συνολικά από τα αποτελέσματα της έρευνας που πραγματοποιήθηκε, αυτό που μπορεί κάποιος να διαπιστώσει, είναι, οτι στο χώρο του νηπιαγωγείου τελικά δεν διδάσκονται όλες οι ενότητες της μουσικής, γεγονός που επιβεβαιώνει την αρχική υπόθεση της έρευνας, η οποία ταυτόχρονα αιτιολογείται από τους προαναφερθέντες λόγους.

Ωστόσο, επειδή παρουσιάστηκαν νωρίτερα αυτά που ισχύουν για την μουσική σύμφωνα με το αγγλικό αναλυτικό πρόγραμμα και αναφέρθηκε ότι πραγματοποιήθηκε και στην Αγγλία έρευνα με το ίδιο θέμα, στο σημείο αυτό αξίζει να αναφερθεί το παρακάτω περιστατικό που αποδεικνύεται να συμβαίνει και στα ελληνικά νηπιαγωγεία.

Το 1987 στην Αγγλία από τους Swanwick, Plummeridge,Taylor και Winter J. πραγματοποιήθηκε μία έρευνα σχετικά με την μουσική και με την εφαρμογή του αναλυτικού προγράμματος σε σχολεία πρωτοβάθμιας και δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης, η οποία έδειξε ότι το αναλυτικό πρόγραμμα δεν ακολουθείται πάντα και ότι πολλά από τα σχολεία αυτά είχαν το τραγούδι ως κύρια δραστηριότητα.

Έτσι, η ανάλυση και η μελέτη των παραπάνω αποτελεσμάτων, έχει ως συνέπεια την κατάληξη των αντίστοιχων σχετικών συμπερασμάτων, τα οποία παρουσιάζονται εκτενέστερα στο επόμενο κεφάλαιο.

ΤΡΙΤΟ ΜΕΡΟΣ
Συμπεράσματα έρευνας

Παρατηρήσεις- Σχόλια- Προτάσεις

Μια πρώτη εκτίμηση που μπορεί να πραγματοποιηθεί, μετά την διεξαγωγή της έρευνας, είναι ότι η πρώτη αντίδραση σχεδόν όλων των νηπιαγωγών που πήραν μέρος ήταν αρνητική όσο αφορά το θέμα της έρευνας. Στο άκουσμα της μουσικής, κάποιες νηπιαγωγοί προβήκαν σε ορισμένες χαρακτηριστικές δηλώσεις, που εκφράζουν κατα κάποιο τρόπο τη διστακτικότητα και την επιφυλακτικότητα τους, πάνω σε αυτό το θέμα. Παρόλο που τους διευκρινίστηκε ότι οι απαντήσεις τους είναι ανώνυμες και ότι δεν υπάρχουν συγκεκριμένες προσδοκίες από αυτές, κάποιες νηπιαγωγοί συγκεκριμένα δήλωσαν :

"Τώρα...οι ενότητες της μουσικής για μας τις παλιές είναι νέα συστήματα".

"Όποιος θέλει να μάθει μουσική πηγαίνει σε ωδείο".

Οι δηλώσεις τους αυτές τις έκαναν να είναι ιδιαίτερα επιφυλακτικές, τόσο στη συμπλήρωση του πρώτου ερωτηματολογίου με την μορφή πίνακα, όσο και στη συμπλήρωση του δεύτερου ερωτηματολογίου με τις ερωτήσεις.

Αναγκαίο είναι, στα αποτελέσματα του πρώτου ερωτηματολογίου με την μορφή πίνακα, να ληφθούν υπόψη κάποιες επιπρόσθετες διευκρινήσεις. Στις απαντήσεις που έδωσαν οι νηπιαγωγοί, σχετικά με τη συχνότητα διδασκαλίας κάποιων ενοτήτων της μουσικής, πρέπει να ληφθεί υπόψη το γεγονός, ότι οι περισσότερες παραδέχτηκαν, ότι τον Μάρτιο πάντα κάνουν περισσότερες φορές μουσική και κυρίως τραγούδια, λόγω της προετοιμασίας της γιορτής της 25ης Μαρτίου.

Η επιφυλακτική στάση που φάνηκε να κράτησαν κάποιες νηπιαγωγοί, επιβεβαιώνεται και από το γεγονός ότι δύο (2) από αυτές δεν συμπλήρωσαν τον πίνακα, γιατί έκαναν μόνο τραγούδια εκείνο το διάστημα, όπως δήλωσαν. Άλλη μία (1) κατηγορηματικά δήλωσε ότι δεν κάνει μουσική στα παιδιά. Τα παιδιά, όταν πρόκειται να μάθουν κάποιο τραγούδι, ενώνονται με το άλλο τμήμα του νηπιαγωγείου και κάνουν μουσική με την άλλη νηπιαγωγό. Η ίδια δήλωσε ότι "θα εγκαταλείψω το νηπιαγωγείο και θα πάω να μονάσω". Ακόμη ιδιαίτερα εντυπωσιακή ήταν η στάση δύο (2) άλλων νηπιαγωγών, οι οποίες ενώ είχαν συνεννοηθεί μαζί μου για τα ερωτηματολόγια, όταν πήγα να πάρω τις απαντήσεις τους, δήλωσαν ότι δεν συμπλήρωσαν τίποτα, επειδή δεν ήξεραν τίποτα για το θέμα αυτό.

Συμπληρωματικά και για το δεύτερο ερωτηματολόγιο αναγκαίο είναι να γίνουν κάποιες διευκρινήσεις. Η απάντηση που οι περισσότερες νηπιαγωγοί έδωσαν, σχετικά με τη θέση των μουσικών οργάνων στο χώρο του

νηπιαγωγείου, είναι, ότι : "Τα μουσικά όργανα για ευνόητους λόγους δεν είναι προσιτά στα παιδιά , για να μην τα χαλάνε ".

Ακόμη κάποιες νηπιαγωγοί, δήλωσαν, πως διδάσκουν ό,τι έμαθαν τόσα χρόνια και είναι δύσκολο τώρα να συμβουλευτούν το "Βιβλίο δραστηριοτήτων για το νηπιαγωγείο", να διαβάσουν τις ενότητες της μουσικής και να τις διδάξουν στα παιδιά. Ό,τι γράφεται, όπως υποστηρίζουν, είναι νέο και ξένο για τις ίδιες. Ωστόσο δεκαοχτώ (18) από αυτές υποστηρίζουν, ότι ακολουθούν κάποια δική τους συγκεκριμένη σειρά στη διδασκαλία των εννοιών της μουσικής.

Πέρα από τις παραπάνω δηλώσεις, που έγιναν από τη πλευρά των νηπιαγωγών, δεν θα μπορούσαν να παραληφθούν και ορισμένες άλλες που διατυπώθηκαν σχετικά με τους λόγους που δεν διδάσκουν κάποιες ενότητες μουσικής. Συγκεκριμένα οι λόγοι αυτοί είναι οι εξής :

" Δεν κάνω πράγματα , που δεν αρέσουν σε εμένα και τα παιδιά" .

"Δεν έχουμε διδαχτεί αυτά που καλούμαστε να κάνουμε" .

" Υπάρχει άλλη νηπιαγωγός για τη μουσική" . (Η άλλη νηπιαγωγός ωστόσο αρνήθηκε να πάρει μέρος στην έρευνα) .

" Κάποιες έννοιες είναι δύσκολες για τα παιδιά" .

" Το βιβλίο δραστηριοτήτων για το νηπιαγωγείο δεν βοηθά ιδιαίτερα " .

Συγκεντρωτικά αυτό που μπορεί κανείς να συμπεράνει από τα αποτελέσματα και τα σχόλια της έρευνας, είναι, ότι οι περισσότερες νηπιαγωγοί παραλείπουν την διδασκαλία κάποιων ενοτήτων της μουσικής εξαιτίας της δυσκολίας που αντιμετωπίζουν, κυρίως λόγω της άγνοιάς τους πάνω στο θέμα της μουσικής

Επίσης από προσωπική παρατήρηση, που πραγματοποίησα σε τέσσερα (4) διαφορετικά νηπιαγωγεία για μία εβδομάδα στο καθένα, διαπίστωσα, πως κάποιες νηπιαγωγοί συμπληρώσαν στον πίνακα ότι δίδαξαν ορισμένες ενότητες της μουσικής, χωρίς αυτό να ισχύει, καθώς τις ημέρες που συμπλήρωσαν, είχα παρακολουθήσει το μάθημα τους και όντως δεν πραγματοποιήθηκε καμιά δραστηριότητα μουσικής.

Έτσι, μπορεί να αποδεικνύεται από το πρώτο ερωτηματολόγιο με την μορφή πίνακα, ότι, η διδασκαλία της μουσικής πραγματοποιείται πολλές φορές, ωστόσο η παρατήρηση, απέδειξε ότι, συνολικά στον ένα μήνα παρακολούθησης που έγινε στα τέσσερα (4) νηπιαγωγεία, δεν διδάχτηκε καμιά ενότητα μουσικής.

Συμπερασματικά όπως αποδεικνύεται από τα αποτελέσματα και τα σχόλια της έρευνας, που αφορούν κυρίως τις ενότητες μουσικής που δε διδάσκονται, πολλά πράγματα παραλείπονται σχετικά με τη δραστηριότητα αυτή.

Επειδή πολλές νηπιαγωγοί δήλωσαν ότι δυσκολεύονται να διδάξουν γνωστικά αντικείμενα που δεν γνωρίζουν για τον λόγο ότι δεν τα διδάχτηκαν, αναγκαίο είναι να οργανώνονται περισσότερα σεμινάρια, έτσι ώστε να ενημερώνονται για πράγματα, που αγνοούν και να μην θεωρούν τα όσα ήδη είναι γραμμένα για την ενότητα της μουσικής " νέα" και " ξένα" . Εξάλλου ας μην ξεχνάμε ότι το ισχύον αναλυτικό πρόγραμμα έχει συμπληρώσει δώδεκα (12) χρόνια εφαρμογής του.

Ακόμη νομίζω πως σημαντικό είναι να υπάρχει ένα βιβλίο, στο οποίο να δίνονται ξεκάθαρες οδηγίες σχετικά με τις μεθόδους που αναγκαίο είναι να εφαρμόζουν οι νηπιαγωγοί όταν πρόκειται να διδάξουν κάποια ενότητα μουσικής.

Έτσι θα υπήρχε και η δυνατότητα να χρησιμοποιηθεί η μουσική ως μέσο για την πραγματοποίηση άλλων δρασηριοτήτων. Για παράδειγμα μέσα από τη μουσική, θα μπορούσαν να διδαχτούν : ο ψυχοκινητικός τομέας, καθώς μέσα από παιχνίδια θα μπορούσαν πιθανόν να οργανωθούν δραστηριότητες που να συνδιάζουν την κίνηση με γρήγορους ή αργούς ρυθμούς. Ακόμη θα ήταν δυνατό να διδαχθούν τα προμαθηματικά, καθώς κάποιες απλές έννοιες όπως είναι οι αριθμοί, αναφέρονται σε στίχους σύντομων παιδικών τραγουδιών. Επίσης πολλά τραγούδια μιλούν για τον αέρα, την βροχή, τον ήλιο και άλλα φυσικά φαινόμενα και έτσι θα μπορούσε μέσω της μουσικής να διδαχθούν τα παιδιά κάποιες απλές έννοιες του νοητικού τομέα.

Αφού το τραγούδι φαίνεται να διδάσκεται από τις νηπιαγωγούς με μεγάλη συχνότητα, πιθανόν θα ήταν δυνατό να χρησημοποιηθεί ακόμη και στην δραστηριότητα του παραμυθιού, καθώς τα διάφορα είδη μουσικής έχουν την δυνοτότητα να σε "μεταφέρουν" σε μία εξίσου διαφορετική ατμόσφαιρα.

Ακόμη, από τα αποτελέσματα της έρευνας αποδείχθηκε ότι στα περισσότερα νηπιαγωγεία υπάρχουν τα απαραίτητα υλικά για την δραστηριότητα της μουσικής. Έτσι θα ήταν πιθανόν πιο ευχάριστο για τα παιδιά να χρησιμοποιούν σε δραστηριότητες πιο συχνά τα μουσικά όργανα. Μία επίσης ευχάριστη εμπειρία για τα παιδιά θα ήταν και η κατασκευή απλων αυτοσχέδιων μουσικών οργάνων από υλικά που δεν μας είναι πλέον χρήσιμα, π.χ. μεταλλικά κουτάκια με όσπρια θα μπορούσαν να χρησιμοποιηθούν ως μαράκες.

Πιστεύω πως καλό θα ήταν, να πραγματοποιείται πιο συχνά η διδασκαλία της μουσικής, καθώς όπως φάνηκε από την παρατήρηση είναι δυσάρεστα εντυπωσιακό το γεγονός, ότι σε τέσσερα (4) νηπιαγωγεία για μία εβδομάδα αντίστοιχα δεν διδάχθηκε καθόλου μουσική. Έτσι ένας ακόμη λόγος που είναι αναγκαίο να γίνεται πιο συχνά το μάθημα της μουσικής στο

νηπιαγωγείο, είναι ότι μέσω της μουσικής μπορούν να διδαχθούν και άλλοι τομείς, όπως προαναφέρθηκε.

Επίσης σημαντική ήταν η προσπάθεια, που έγινε σε κάποια νηπιαγωγεία, στα οποία δάσκαλοι της μουσικής έρχονταν μία ή δύο φορές την εβδομάδα και έκαναν μουσική στα παιδιά. Έτσι, ακόμη κι αν είναι δύσκολο για κάποιες νηπιαγωγούς να κάνουν μουσική, η κατάσταση πιθανόν να διευκολύνονταν, αν στέλνονταν δάσκαλοι της μουσικής στα νηπιαγωγεία και δίδασκαν εκείνοι το μάθημα αυτό.

Σχετικά με την μουσική υπάρχει μεγάλη ποικιλία από δραστηριότητες που μπορούν να οργανωθούν. Οι δραστηριότητες αυτές δεν είναι πάντα σταθερές. Μπορούν να παραλλάσσονται, να βελτιώνονται και να προστίθεται ή να αφαιρείται κάποιο μέρος τους. Κάθε νηπιαγωγός χρησιμοποιώντας την φαντασία και την δημιουργικότητά της μπορεί να προσαρμόζει το περιεχόμενο αυτών που σκοπεύει να διδάξει, στις απαιτήσεις και στις ανάγκες των παιδιών. Όταν υπάρχουν οι κατάλληλες πρϋποθέσεις απο την μία πλευρά και η καλή διάθεση της νηπιαγωγού από την άλλη, πολλά μπορούν να πραγματοποιηθούν στα χώρο του νηπιαγωγείου.

Ο χώρος του νηπιαγωγείου αποτελεί πεδίο μάθησης για τα παιδιά και συμβάλλει στην ολόπλευρη ανάπτυξή τους. Για αυτό τον λόγο και η νηπιαγωγός αναγκαίο είναι να παρέχει πολλές πηγές ερεθισμάτων στα παιδιά, τα οποία στο νηπιαγωγείο συμμετέχουν σε ποικίλες δραστηριότητες που οργανώνονται με διαφορετικούς στόχους και περιεχόμενα διδασκαλίας κάθε φορά.

Τέλος τα παιδιά είναι σε θέση να αποδέχονται τα ερεθίσματα που τους προσφέρονται. Για αυτό απαραίτητα είναι, μέσα από διάφορες δραστηριότητες, να τους παρέχονται νέες γνώσεις και εμπειρίες που θα συμβάλλουν στην ισόρροπη και ολόπλευρη ανάπτυξή τους και η μουσική με την σειρά της μπορεί να συμβάλλει στην ανάπτυξη αυτή.

Συμπεράσματα

Στο σημείο αυτό, συνοψίζοντας, μπορούν να αναφερθούν οι λόγοι, οι οποίοι αποδεικνύουν την παιδαγωγική αξία, τη σημασία και την αναγκαιότητα εκμάθησης της μουσικής. Η αξία της μουσικής, χρηστική και ουσιαστική, παρουσιάστηκε πιο αναλυτικά στο θεωρητικό μέρος, όπως και η εκμάθηση της μουσικής, η οποία στο χώρο του νηπιαγωγείου, αποδείχθηκε ότι είναι αναγκαία, από την σημασία που έχει η μουσική για τα παιδιά. Η αξία και η σημασία της μουσικής γενικότερα εντοπίζεται στα παρακάτω σημεία:

- Η μουσική μας προκαλλεί να αναπτυχθούμε αισθητικά.
- Είναι μία "γλώσσα" συναισθημάτων.
-Ενσωματώνει έννοιες πέρα από αυτό που οι άνθρωποι μπορούν να εκφράσουν.
- Μπορεί να συνδιαστεί με την λογοτεχνία. Τα βιβλία, οι ιστορίες και τα ποιήματα μπορούν να αποτελέσουν, για παράδειγμα, κίνητρο για μία μουσική σύνθεση.
- Συμβάλλει επίσης στην ανάπτυξη της συγκέντρωσης, της προσήλωσης και της σωματικής κίνησης.
- Η μουσική αποτελεί επίσης ένα "όχημα" μεταφοράς της κουλτούρας.
- Συμβάλλει στην κοινωνική ανάπτυξη του ατόμου.
- Αποτελεί μέσο διασκέδασης και ευχαρίστησης.
- Προετοιμάζει κατα κάποιον τρόπο τα παιδιά για την επαγγελματική ζωή των ενηλίκων.
- Συμβάλλει επίσης στην σωματική και πνευματική ανάπτυξη των ατόμων.
- Η μουσική είναι μια "γλώσσα", που συμβάλλει στην έκφραση συναισθημάτων.
- Η μουσική μεταφέρει συναισθήματα και αυτό σημαίνει κάτι.
- "Μιλά" από μόνη της.
- Μπορεί να αποτελέσει υποκατάστατο της εξερεύνησης και του πειραματισμού του κόσμου.
- Συμβάλλει στην ανάπτυξη της επικοινωνίας μεταξή των ανθρώπων.
- Ακόμη συμβάλλει στην ενίσχυση της συμμόρφωσης στους κοινωνικούς κανόνες.
- Επίσης συσσωρεύει ιστορικές παραδόσεις και πολιτιστικές κληρονομίες.

Στο χώρου του νηπιαγωγείου, η διδασκαλία της μουσικής αποδείχθηκε, ότι είναι απαραίτητο να πραγματοποιείται, για αυτό και η εκμάθηση της μουσικής μπορεί να πραγματοποιηθεί μέσα από διάφορες μουσικές δραστηριότητες, που είναι δυνατο να οργανωθούν. Οι μουσικές δραστηριότητες με την σειρά τους συμβάλλουν:

1. Στην φυσική και ψυχοκινητική ανάπτυξη του παιδιού.

2. Στην ευαισθητοποιήση των αισθήσεων.
3. Στην οργάνωση και τον έλεγχο των κινήσεων στο χώρο και τον χρόνο.
4. Στην ανάπτυξη της εκφραστικότητας και της δημιουργικότητας των παιδιών.
5. Στην ανάπτυξη της ομαδικότητας, της συνεργασίας και της κοινωνικοποίησης.

Στη συνέχεια, υπενθυμίζεται ότι: **Η υπόθεση της έρευνας** ήταν, πως συχνά στο νηπιαγωγείο δεν διδάσκονται όλες οι ενότητες της μουσικής. Η έρευνα διήρκησε έναν μήνα και **οι μέθοδοι** που χρησιμοποιήθηκαν, ήταν ένα ερωτηματολόγιο με την μορφή πίνακα, που αφορούσε την συχνότητα διδασκαλίας των ενοτήτων της μουσικής, ένα ακόμη ερωτηματολόγιο με κλειστές και ανοιχτές ερωτήσεις και η συστηματική παρατήρηση.

Από τα **αποτελέσματα της έρευνας** αποδείχθηκε, ότι από τις ενότητες μουσικής, που αναφέρονται στο "βιβλίο δραστηριοτήτων για το νηπιαγωγείο", στον μήνα που πραγματοποιήθηκε η έρευνα, τη μεγαλύτερη συχνότητα συγκέντρωσαν μόνο δύο ενότητες, η διδασκαλία τραγουδιού και οι μουσικές κατασκευές με λόγο, ήχο και κίνηση.

Ακόμη τα μουσικά όργανα που υπάρχουν στα νηπιαγωγεία, που πήραν μέρος στην έρευνα, είναι περισσότερα από τον συνολικό αριθμό των παιδιών που υπάρχει στα σχολεία αυτά. Επιπρόσθετα, σχετικά με τα μουσικά όργανα αποδείχθηκε ότι δεν είναι πάντα ορατά και προσιτά στα παιδιά, έτσι ώστε ανα πάσα στιγμή να βρίσκονται στην διαθεσή τους. Επίσης κατα την διάρκεια της έρευνας εμφανής έγινε η απουσία της μουσικής γωνιάς από αρκετά νηπιαγωγεία.

Οι περισσότερες νηπιαγωγοί απάντησαν ότι ποτέ δεν συμβουλεύονται το "βιβλίο δραστηριοτήτων για το νηπιαγωγείο", για την διδασκαλία της μουσικής, ενώ κάποιες το κάνουν σπάνια. Οι περισσότερες επίσης παραδέχονται ότι οι γνώσεις τους δεν επαρκούν για την διδασκαλία της μουσικής για αυτό και δεν διδάσκονται όλες οι ενότητες της μουσικής. Οι κυριώτεροι λόγοι που δεν διδάσκονται κάποιες ενότητες είναι οι εξής: δεν υπάρχουν επαρκείς γνώσεις, δεν γνωρίζουν ποιά διδακτική μέθοδο να εφαρμόσουν, δεν επαρκεί ο χρόνος και δεν υπάρχουν τα απαραίτητα μέσα-υλικά.

Στην συνέχεια τα αποτελέσματα της συστηματικής παρατήρησης, έδειξαν, ότι δεν πραγματοποιήθηκε καμία διδασκαλία της μουσικής, κατά την διάρκεια της έρευνας.

Τα **συμπεράσματα**, στα οποία είναι δυνατό να καταλήξει κάποιος, περιληπτικά αναφέρονται ως εξής: Τα μουσικά όργανα είναι περισσότερα από τον αριθμό των παιδιών, που υπάρχουν στα νηπιαγωγεία που έγινε η έρευνα, άρα η έλλειψη υλικών δεν μπορεί να θεωρηθεί ως λόγος που δεν διδάσκεται

κάποια ενότητα μουσικής. Ακόμη στα περισσότερα νηπιαγωγεία μπορεί να υπάρχει η μουσική γωνιά, ωστόσο τα μουσικά όργανα δεν είναι πάντα προσιτά στα παιδιά.

Επίσης οι περισσότερες νηπιαγωγοί παραδέχονται ότι, δεν έχουν επαρκείς μουσικές γνώσεις. Έτσι αποδείχθηκε ότι δεν διδάσκονται όλες οι ενότητες μουσικής και άρα επιβεβαιώθηκε η αρχική υπόθεση της έρευνας.

Κατά την διάρκεια της έρευνας, δημιουργήθηκαν ορισμένες **παρατηρήσεις**, που με περισσότερες λεπτομέρειες παρουσιάστηκαν στο ερευνητικό μέρος της εργασίας. Στο σημείο αυτό ανακεφαλαιώνοντας, μπορεί να αναφερθεί ότι οι περισσότερες νηπιαγωγοί φάνηκαν πανικοβλημένες με το θέμα της έρευνας και κράτησαν μία στάση ιδιαίτερα διστακτική και επιφυλακτική.

Η υπόθεση της έρευνας, ότι δεν διδάσκονται συχνά όλες οι ενότητες της μουσικής στο νηπιαγωγείο, επιβεβαιώθηκε και για αυτό παρουσιάστηκαν και ορισμένες παιδαγωγικές προτάσεις. Σύμφωνα με τις προτάσεις αυτές, θα μπορούσαν να οργανωθούν περισσότερα ενημερωτικά σεμινάρια για τις νηπιαγωγούς, σχετικά με την διδασκαλία της μουσικής στο χώρο του νηπιαγωγείου. Ακόμη θα μπορούσε να υπάρχει και κάποιο βιβλίο, το οποίο με ξεκάθαρες οδηγίες να αναφέρεται αποκλειστικά στην διδασκαλία της μουσικής στο νηπιαγωγείο. Επίσης, αν σε κάποια νηπιαγωγεία δεν διδάσκεται καθόλου η μουσική, πιθανόν αν το μάθημα έκαναν δάσκαλοι μουσικής, όπως συνέβη σε κάποια νηπιαγωγεία, η κατάσταση να διευκολύνονταν.

Μέσω της μουσικής, θα μπορούσαν να οργανωθούν και άλλες δραστηριότητες και αυτό θα ήταν κάτι νέο, ευχάριστο και δημιουργικό για τα παιδιά. Τα παιδιά σχεδόν πάντα αντιδρούν θετικά σε νέες και ευχάριστες αλλαγές. Τέλος και για τον παραπάνω λόγο, κρίνεται αναγκαίο να διδάσκονται πιο συχνά όλες οι ενότητες της μουσικής.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Ελληνική βιβλιογραφία

ΓΕΡΜΑΝΟΣ Δ., *Χώρος και Διαδικασίες Αγωγής- Η Παιδαγωγική Ποιότητα του Χώρου.*Gutenberg, Αθήνα, 2001

ΓΙΑΝΝΟΥΛΗΣ Ν. ΚΑΙ ΜΠΑΡΔΗΣ Π., *Η διδασκαλία στα πλαίσια του νηπιαγωγείου*, Αθήνα, 1988

Ι.Δ.ΕΚ.Ε.(Ινστιτούτο Διαρκούς Εκπαίδευσης Ενηλίκων*), Υλικό για παιδαγωγούς- εμψυχωτές*, ΩΡΙΩΝ ΕΠΕ, Αθήνα, 1996

ΚΑΚΑΝΑ Δ-Μ,*Θεωρία και Μεθοδολογία Δραστηριοτήτων στην Προσχολική Αγωγή*, Αδελφοί Κυριακίδη , Θεσσαλονίκη, 1994

ΚΙΤΣΑΡΑΣ Γ.Δ *Εισαγωγή στην Προσχολική Παιδαγωγική*, Παπαζήση, Αθήνα, 1991

ΚΟΥΤΣΟΥΒΑΝΟΥ Ε, *Η μέθοδος Montessori και η προσχολική εκπαίδευση- Σύγχρονες προοπτικές*, Οδυσσέας, Αθήνα, 1992

ΝΤΟΛΙΟΠΟΥΛΟΥ Ε, *Καινοτομίες στην προσχολική εκπαίδευση: Αναπτυξιακά κατάλληλες πρακτικές στα σχολικά προγράμματα*, Ελληνικά Γράμματα, Αθήνα, 1997

Ο.Ε.Δ.Β.(Οργανισμός Εκδόσεων Διδακτικών Βιβλίων)ΒΙΒΛΙΟ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΩΝ ΓΙΑ ΤΟ ΝΗΠΙΑΓΩΓΕΙΟ, , Αθήνα, 1991

ΠΑΠΑΠΑΝΑΓΙΩΤΟΥ Ξ, "Βιβλία μουσικής για παιδιά: κατηγορίες και μουσικοπαιδαγωγικό περιεχόμενο", *Διαδρομές 54*, 2000

ΣΕΡΓΗ Λ,*Προσχολική μουσική αγωγή: Η επίδραση της μουσικής μέσα από την διαθεματική μέθοδο διδασκαλίας στην ανάπτυξη της προσωπικότητας των παιδιών,* Gutenberg, Αθήνα, 1995

ΤΣΙΑΝΤΣΗ Μ-Σ, *Αγωγή της προσχολικής ηλικίας*, Gutenberg, Αθήνα, 1998

ΤΣΙΑΝΤΣΗ Μ-Σ, *Εφαρμοσμένη Παιδαγωγική στα παιδιά της προσχολικής ηλικίας*, Gutenberg, Αθήνα, 1997

Ξένη βιβλιογραφία

GLOVER J, *"Music in the National Curriculum, Performing, Composing, Listening and Appraising", Teaching music in the primary school*, 1996, p.46- 66

GLOVER J and WARD S, *Teaching music in the primary school,* 1996

LAWTON D, *School curriculum planning, London*, 1986

MILLS J, *Music in the primary school*,Cambridge, 1991

PLUMMERIDGE C, *Curricculum development and the problem of control, στο Music Education: trends and issues,Institute of education*, London, 1996

PUGH A - PUGH L, *Music in the early years: Teaching and learning in the first three years of school*,Routledge, London and N.York, 1998

SHEHAN C P - SCOTT C, *Music in childhood: From preschool through the elementary Grades*, Kasser Schirmer Books: Simon and Scbuster Macmillan, New York, 1995

SWANWICK K, *A basis for music education*, NFER- Nelson, London, 1979

SWANWICK K., PLUMMERIDGE C., TAYLOR D., WINTER J., *Music ih school. A study of Context and Curriculum Practice, Music department, Institute of Education*, Univercity of London, 1987

WRAGG E.C.,An *Introduction to classroom observation*, Routledge, London and New York, 1997

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ

ΜΑΡΤΙΟΣ

ΕΝΟΤΗΤΑ ΜΟΥΣΙΚΗΣ

ΑΤΗΓΟΡΙΕΣ ΗΜΕΡΕΣ	Τίποτα	Ηχόχρωμα	Ρυθμός Διάρκεια Tempo	Forte Piano Crescento Diminuedo	Αναγνώριση νότας – μοτίβων	Γραφική απεικόνιση ήχων	Γνωριμία με τα μουσικά όργανα	Διδασκαλία τραγουδιού	Ακρόαση μουσικής	Μουσικές κατασκευές απ' τα νήπια με λόγο-ήχο-κίνηση	Σωματική έκφραση νηπίων από μια μουσική κατασκευή	Κατασκευές απλών αυτοσχέδιων μουσικών οργάνων	Άλλο
ευτέρα													
ρίτη													
ετάρτη													
έμπτη													
αρασκευή													
ευτέρα													
ρίτη													
ετάρτη													
έμπτη													
αρασκευή													
ευτέρα													
ρίτη													
ετάρτη													
έμπτη													
αρασκευή													
ευτέρα													
ρίτη													
ετάρτη													
έμπτη													
αρασκευή													

ΕΡΩΤΗΜΑΤΟΛΟΓΙΟ

- Πόσα παιδια υπάρχουν στην τάξη; [ ]
- Πόσα μουσικά όργανα υπάρχουν; [ ]
- Ποια είναι αυτά; .....

.....

.....

- Τα μουσικά όργανα είναι ορατά και προσιτά στα παιδιά;

ΝΑΙ [ ] ΟΧΙ [ ]

- Υπάρχει μουσική γωνία;

ΝΑΙ [ ] ΟΧΙ [ ]

- Έχετε μουσικές γνώσεις:

ΝΑΙ [ ] ΟΧΙ [ ]

Αν, ναι οι γνώσεις σας προέρχονται από : σχολείο [ ]
πανεπιστημιο [ ]
ωδείο [ ]
σεμινάρια υπουργείου [ ]
σεμινάρια πανεπιστημίου [ ]
άλλο (παρακαλώ προσδιορίστε)

.....

- Για τη διδασκαλία συμβουλεύεστε το «βιβλίο δραστηριοτήτων για το νηπιαγωγείο;»

πάντα [ ] μερικές φορές [ ] σπάνια [ ] ποτέ [ ]

- Ακολουθείτε κάποια συγκεκριμένη σειρά στη διδασκαλία των εννοιών της μουσικής;

ΝΑΙ [ ] ΟΧΙ [ ]

- Θεωρείτε ότι οι μουσικές γνώσεις επαρκούν για να αντεπεξέλθετε στις απαιτήσεις του μαθήματος;

ΝΑΙ [ ] ΟΧΙ [ ]

- Υπάρχουν ενότητες της μουσικής που δεν διδάσκετε;

ΝΑΙ [ ] ΟΧΙ [ ]

Αν ναι, ποιες είναι αυτές; .....

.....

- Για ποιο λόγο δεν τις διδάσκετε; (Αν θέλετε μπορείτε να σημειώσετε περισσότερες από μια απαντήσεις)

Δεν έχετε επαρκείς μουσικές γνώσεις [ ]
Δεν υπάρχουν τα απαραίτητα μέσα / υλικά [ ]
Δεν επαρκεί ο χρόνος [ ]
Δεν γνωριζετε ποια διδακτική μέθοδο να εφαρμόσετε [ ]
Άλλο (παρακαλώ προσδιορίστε) .....

.....

Ευχαριστώ

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ
ΘΕΣΣΑΛΙΑΣ
004000064347